

**Қабылданатын тәуекелдер және тәуекелдер мен капиталды басқару
рәсімдері туралы мәліметтер
«Қазақстан Халық Банкі» АҚ 01.01.2026 жылғы жағдайы бойынша.**

Мазмұны

1.	Негізгі қызмет түрлері туралы қысқаша ақпарат	3
2.	Негізгі қызмет түрлерін жүзеге асыру шеңберіндегі тәуекел-тәбет құрылымы туралы ақпарат.....	3
2.1.	Тәуекел-тәбетті басқарудың жалпы жүйесі, соның ішінде процестерді, бақылау іс-шараларын және ақпараттық жүйелерді іске асыруға жауапты банктің уәкілетті алқалы органдарының болуы.....	3
2.2.	Банктің жалпы стратегиясын іске асыру шеңберінде Банк қызметі жүзеге асырылатын қабылданатын тәуекелдер, Банктің тәуекел-профилі және тәуекел-тәбет деңгейі.	4
3.	Тәуекелдерді анықтау, бағалау, бақылау және мониторингілеу	5
3.1.	Маңызды тәуекелдерді анықтау және бағалау, маңызды тәуекелдерді бақылау мен мониторингілеуді жүзеге асыру	5
3.2.	Кредиттік тәуекелді басқару.....	5
3.3.	Контрагенттің кредиттік тәуекелін басқару.....	9
3.4.	Нарықтық тәуекелді басқару	10
3.5.	Операциялық тәуекелді басқару	133
3.6.	Ақпараттық технологиялар мен ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқару процесі.....	155
3.7.	Банк қызметінің үздіксіздігін басқару жүйесін ұйымдастыру.....	166
3.8.	Ішкі бақылау жүйесі.....	177
3.9.	Өтімділік тәуекелін анықтау, бағалау, мониторингілеу және бақылау.....	199
4.	Капиталды басқару жүйесі туралы ақпарат.	25
4.1.	Ішкі (экономикалық) капитал және ішкі (экономикалық) капиталдың бөлінісі.....	25
4.2.	Тәуекел түрлері бойынша экономикалық капиталды бағалау	25
5.	Стресс-тестілеу туралы ақпарат	266
5.1.	Стресс-тестілеуді жүргізу рәсімі және бекітілген стресс-тестілеу сценарийлері.....	266
5.2.	Макроэкономикалық сценарийлерді айқындау әдістемесі.....	26
5.3.	Жалпы экономикалық сценарий бойынша стресс-тестілеу (сценарийлік талдау әдісімен).....	27
5.4.	Кредиттік тәуекелді стресс-тестілеу	299
5.5.	Нарық тәуекелінің стресс-тестілеуі.....	31
5.6.	Капитал тәуекелінің стресс-тестілеуі.....	32
5.7.	Ерекше сценарий бойынша стресс-тестілеу (сезімталдық талдауы әдісімен)	32
5.8.	Өтімділік тәуекелінің стресс-тестілеуі.....	33
1-қосымша		37
2-қосымша		38
3-қосымша		39

1. Негізгі қызмет түрлері туралы қысқаша ақпарат

«Қазақстан Халық Банкі» АҚ (бұдан әрі – «Банк») және оның еншілес кәсіпорындары (бұдан әрі – «Топ») Қазақстанда, Грузияда және Өзбекстанда корпоративтік және бөлшек клиенттерге банктік қызметтерді, лизингтік қызметтерді және активтерді басқару бойынша қызметтерді, сондай-ақ Қазақстанда сақтандыру және брокерлік қызметтерді көрсетеді.

Банктің негізгі қызметіне заемдар мен кепілдіктерді беру, депозиттерді тарту, бағалы қағаздармен және шетел валютасымен операциялар жүргізу, аударымдарды, ақшалай қаражатпен және төлем карталарымен операцияларды жүзеге асыру және өз клиенттеріне басқа да банктік қызметтерді көрсету кіреді. Сонымен қатар, Банк өз филиалдық желісі арқылы зейнетақы мен жәрдемақыларды төлеу бойынша Қазақстан Республикасы Үкіметінің эксклюзивті емес агенті ретінде әрекет етеді.

2026 жылғы 31 наурыз жағдайы бойынша Қазақстанда Банк өз қызметін Алматы қаласындағы бас кеңсесі және 25 облыстық филиалы, 119 аудандық филиалы мен 374 сату арнасы арқылы жүзеге асырды.

2. Негізгі қызмет түрлерін жүзеге асыру шеңберіндегі тәуекел-тәбет құрылымы туралы ақпарат.

2.1. Тәуекел-тәбетті басқарудың жалпы жүйесі, соның ішінде процестерді, бақылау іс-шараларын және ақпараттық жүйелерді іске асыруға жауапты банктің уәкілетті алқалы органдарының болуы.

Тәуекел-тәбет стратегиясы.

«Халық» Тобының интеграцияланған тәуекел-менеджмент жүйесін құру шеңберінде Тәуекел-тәбет стратегиясы Банктің еншілес ұйымдарының таңдалған бизнес-моделіне, қызметінің ауқымына, операциялардың түрлеріне, күрделілігі мен көлеміне байланысты, сондай-ақ Қазақстан Республикасындағы және еншілес ұйымдар қызмет ететін елдердегі реттеушілік талаптарды ескере отырып, оларға қолданылуы мүмкін.

Тәуекел-тәбет стратегиясы стратегиялық және бюджеттік жоспарлау кезінде, капитал мен өтімділіктің жеткіліктілігін бағалаудың ішкі процестерінде, стресс-тестілеу нәтижелерін ескере отырып, сондай-ақ Банктің ұйымдық құрылымы мен еңбекақы саясатын қалыптастыру кезінде ескеріледі. Тәуекел-тәбет стратегиясы «Халық» Тобының жалпы Даму стратегиясын іске асыру шеңберінде Банк қызметі жүзеге асырылатын қабылданатын елеулі тәуекелдер көлемінің нақты шекараларын айқындайды, сондай-ақ тәуекелдердің іске асырылуына жол бермеу немесе олардың Банктің қаржылық жағдайына теріс әсерін азайту мақсатында Банк қызметінің тәуекел-профилін айқындайды. Тәуекел-тәбет стратегиясы барлық құрылымдық бөлімшелерге таратылады және Банктегі қолданыстағы іс жүргізу рәсімдеріне сәйкес қызметкерлерге жеткізіледі, сондай-ақ Банк қызметкерлері қол жеткізе алатын жалпыбанктік ресурсқа (интрасайтқа) орналастырылады. Тәуекел-тәбетті тұжырымдау және оны Банктің барлық деңгейлеріне жеткізу қаржы институты жұмысының негізгі аспектісі болып табылады. Тәуекел-тәбет Банк өз мойнына ала алатын тәуекелдерді анықтауға ықпал етуі және рейтингтік агенттіктер, акционерлер, кредиторлар және басқа да түрлі мүдделі топтармен жүйелі коммуникация жасау үшін негіз болуы тиіс. Тәуекел-тәбетті басқару тәуекел-тәбетті басқарудың тиімді және нәтижелі саясатын қамтамасыз ету үшін Банктің қаржылық қызметінде маңызды рөл атқарады. Банк тәуекелдерді басқарудың негізгі қағидаттарын айқындайды, олардың басты мақсаты Банкті қолданыстағы тәуекелдерден қорғау және оған жоспарланған көрсеткіштерге қол жеткізуге мүмкіндік беру болып табылады.

Тәуекел-тәбет стратегиясының негізгі мақсаттары мен міндеттері мыналар болып табылады:

- 1) тәуекелдерді басқарудың тиімді жүйесін құру;
- 2) ұйымдық құрылымның барлық деңгейінде тәуекел-мәдениетін енгізу, сондай-ақ тәуекел-мәдениеті шеңберінде тәуекел-тәбет деңгейлерін сақтау практикасын тарату;
- 3) Банк Директорлар кеңесінің әрбір маңызды тәуекел түрі бойынша агрегатталған тәуекел-тәбет деңгейлерін белгілеуі, тәуекелдерді алдын ала бағалауы және лимиттер жүйесінің жұмыс істеуі арқылы шешімдер қабылдау кезінде артық тәуекелдерді қабылдаудан қорғауды қамтамасыз ету;
- 4) тәуекел-тәбет туралы мәлімдемені қалыптастыру үшін негізді тұжырымдау.

Тәуекел-тәбет стратегиясы нарықтық жағдайлар және (немесе) Банктің қаржылық тұрақтылық деңгейі айтарлықтай өзгерген жағдайда өзгереді.

Тәуекелдерді басқаруды ұйымдастыру тәуекелдерді бағалау, бақылау және мониторингілеу бойынша дербес бөлімшелер мен алқалы органдардың функцияларын, сондай-ақ олардың арасындағы өкілеттіктер мен міндеттердің бөлінісін қамтиды.

Тәуекел-тәбет мәлімдемесін қалыптастыру процесінің тікелей қатысушылары Банктің Директорлар кеңесі, Тәуекелдер жөніндегі комитет, Басқарма және Тәуекел-менеджмент қызметі болып табылады, олардың әрқайсысының өз өкілеттіктері, жауапкершілігі мен рөлі бар.

Банктің Тәуекел-тәбет стратегиясы шеңберінде Банктің Директорлар кеңесі тәуекелдің әрбір елеулі түрі бойынша тәуекел-тәбет деңгейін бекітеді, сондай-ақ Тәуекел-тәбет стратегиясының, тәуекел-тәбет деңгейлерінің сақталуын бақылауды жүзеге асырады.

Тәуекелдер жөніндегі комитет:

1) Тәуекел-тәбет стратегиясының әзірленуін, тәуекел-профилінің анықталуын қамтамасыз етеді;

2) кейіннен Банктің Директорлар кеңесінің бекітуіне ұсыну үшін тәуекелдің әрбір елеулі түрі бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерінің мөлшерін анықтайды;

3) Басқарманың тәуекел-тәбет деңгейлерін сақтауына бақылауды жүзеге асырады;

4) Банктің тәуекелдерінің ағымдағы деңгейі, тәуекел-тәбет деңгейлерінің бұзылуы және тәуекелдер деңгейін төмендету тетіктері туралы есептерді жүйелі түрде алады.

Басқарма тандалған бизнес-модельге, қызмет ауқымына, операциялардың түрлері мен күрделілігіне, тәуекел-профиліне сәйкес Банктің ағымдағы қызметіне басшылық жасайды және жұмыс сапасын бақылау және бағалау үшін Банктің Директорлар кеңесіне қажетті ақпаратты, соның ішінде бекітілген тәуекел-тәбет деңгейлерінің асып кетуі мен олардың бұзылу себептерін ұсыну үшін жауапты болады.

Белгіленген тәуекел-тәбет деңгейлерінің сақталуы туралы тоқсан сайындағы есеп Банктің тәуекелдері бойынша есептің шеңберінде Басқарманың, Тәуекелдер жөніндегі комитеттің және Банк Директорлар кеңесінің қарауына ұсынылады.

Банк Тәуекел-тәбет стратегиясы шеңберінде тәуекел-профильді Банктің барлық қызмет түрлеріне тән тәуекелдерге шалдығу дәрежесін сипаттайтын тәуекел түрлері мен өзге де мәліметтердің жиынтығы ретінде тұжырымдайды.

Тәуекел-тәбетті басқару жүйесі шеңберінде қолданылатын ақпараттық жүйелер 1.4-тармақта сипатталған.

2.2. Банктің жалпы стратегиясын іске асыру шеңберінде Банк қызметі жүзеге асырылатын қабылданатын тәуекелдер, Банктің тәуекел-профилі және тәуекел-тәбет деңгейі.

(Қолайсыз) оқиғалардың сипатына байланысты Банк тәуекел-тәбетті басқару және деңгейлерін анықтау мақсаттары үшін маңызды тәуекелдердің келесі түрлерін бөліп көрсетеді:

- 1) кредиттік тәуекел;
- 2) валюталық тәуекелді, пайыздық тәуекелді және баға тәуекелін қамтитын нарықтық тәуекел;
- 3) өтімділікті жоғалту тәуекелі;
- 4) операциялық тәуекел;
- 5) ақпараттық технологиялар тәуекелі және ақпараттық қауіпсіздік тәуекелі;
- 6) комплаенс-тәуекел;
- 7) стратегиялық тәуекел;
- 8) беделдік тәуекел.

Жиынтық тәуекелді шектеу мақсатында Банк негізгі капиталдың жеткіліктілік коэффициенті k1 бойынша минималды мәнге қойылған лимит болып табылатын агрегатталған тәуекел-тәбет деңгейін белгілейді.

Тәуекел-тәбетті анықтау кезінде Банк стресс-тестілеу (сценарийлік талдау және сезімталдық талдау) жүргізу арқылы белгіленген тәуекел-тәбеттің ағымдағы уақыт кезеңіндегі қолайлылығын және оның болашақта қаншалықты қолайлы болатынын бағалайды. Белгіленген тәуекел-тәбеттің қолайлылығын бағалау, соның ішінде, жоспарланған бюджет шеңберінде тәуекел-тәбет деңгейлерінің болжамды мәндерін есептеу арқылы Банк бюджетін құру кезінде жүргізіледі.

Тәуекел-тәбет мәлімдемесі әрбір елеулі тәуекел түрі бойынша Банк тәуекел-профилін ескере отырып, өз қызметінде қабылдайтын тәуекел-тәбеттің агрегатталған деңгейлерін анықтайды. Тәуекелдерді былайша агрегаттау ұқсас сипаттамалары және/немесе іске асырылу табиғаты немесе салдары бар бір типті тәуекелдерге қолданылады.

Тәуекелдерді басқарудың тиімді және нәтижелі саясатын қамтамасыз ету үшін Банк тәуекелдерді басқарудың негізгі қағидаттарын анықтады, олардың негізгі мақсаты Банкті қолданыстағы тәуекелдерден қорғау және жоспарланған көрсеткіштерге қол жеткізуге мүмкіндік беру болып табылады.

Тәуекелдерді басқару процесі тәуекелдерді басқару жүйесі шеңберіндегі іс-қимылдардың басымдығын анықтайды және келесі өзара байланысты кезеңдерден тұрады:

- 1) тәуекелдерді сәйкестендіру;
- 2) тәуекелдерді өлшеу немесе бағалау;
- 3) тәуекелдерді бақылау және мониторингілеу;
- 4) түзету шараларын жүргізу.

Тәуекел-профильде сипаттамасы жоқ маңызды тәуекелдер анықталған жағдайда, Банк тәуекел деңгейін бағалайды, мұндай тәуекелдерді тәуекел-профильге қосу үшін тиісті рәсімдерді жетілдіреді, тәуекел-тәбет деңгейін анықтайды және тәуекелдің алдын алу және (немесе) анықталған тәуекелді азайту бойынша шараларды әзірлейді.

3. Тәуекелдерді анықтау, бағалау, бақылау және мониторингілеу

3.1. Маңызды тәуекелдерді анықтау және бағалау, маңызды тәуекелдерді бақылау мен мониторингілеуді жүзеге асыру

Тәуекелдерді басқарудың тиімді жүйесін құру мақсатында Банктің Директорлар кеңесі Тәуекел-тәбет стратегиясын бекітеді. Тәуекел-тәбет стратегиясы «Халық» Тобының жалпы Даму стратегиясын іске асыру шеңберінде Банк қызметі жүзеге асырылатын қабылданатын маңызды тәуекелдер көлемінің нақты шекараларын айқындайды, сондай-ақ тәуекелдердің іске асырылуына жол бермеу немесе олардың Банктің қаржылық жағдайына теріс әсерін азайту мақсатында Банк қызметінің тәуекел-профилін айқындайды.

Тәуекел-профильде сипаттамасы жоқ маңызды тәуекелдердің жаңа түрлері анықталған жағдайда, тәуекелдің осы жаңа түрін анықтаған Банктің құрылымдық бөлімшесі бұл туралы Банктің Тәуекелдер қызметіне хабарлайды және келесі ақпаратты жолдайды: 1) Банктің тәуекел-профиліне өзгерістер және/немесе толықтырулар енгізу бойынша ұсыныстар; 2) жаңа тәуекелдің сандық/сапалық бағасы, оның маңыздылығының негіздемесі; 3) маңызды тәуекелдің жаңа түрін басқару тәртібі бойынша ұсыныстар, соның ішінде тәуекелді анықтау, өлшеу, мониторингілеу және бақылау; 4) маңызды тәуекелдердің жаңа түрлері бойынша тәуекел-тәбет деңгейлеріне қатысты ұсыныстар.

Банк ұшырайтын маңызды тәуекелдердің тізімі мен саны «Қазақстан Халық Банкі» АҚ Тәуекел-тәбет стратегиясы шеңберіндегі Банктің тәуекел-профилімен айқындалған.

3.2. Кредиттік тәуекелді басқару

Кредиттік тәуекелді басқарудың мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары

Банкте кредиттік тәуекелдерді басқару келесі жолдармен жүзеге асырылады:

- 1) «үш қорғаныс желісі» – бастаушы бөлімшенің кредиттік тәуекелді алғашқы талдауы және тәуекелдерді басқару бөлімшесінің талдауы, ішкі аудит бөлімшесі тарапынан бақылау;
- 2) операциялардың (кредиттік) немесе өнімдердің түрлеріне байланысты салаларға, контрагенттерге лимиттерді белгілеу;
- 3) заемшылар, салалар және географиялық бөліну деңгейінде тәуекелдің шамадан тыс шоғырлануына жол бермеу мақсатында кредиттік портфельді әртараптандыру;
- 4) сапаның нашарлауын ерте кезеңде сәйкестендіру үшін кредиттік портфельдің, кредит беру бағдарламаларының мониторингі;
- 5) мүмкін болатын шығындарға барабар резервтерді қалыптастыру.

Кредиттік тәуекелдерді, соның ішінде цифрлық өнімдердің тәуекелдерін басқару жүйесінің негізгі мақсаты – оларды жабу үшін меншікті капиталдың жеткіліктілігін қамтамасыз ету мақсатында, топ ішіндегі операцияларды ескере отырып, Банктің кредиттік тәуекелін және цифрлық өнімдердің тәуекелін тиімді анықтау, өлшеу, мониторингілеу және бақылау.

Кредиттік тәуекел бойынша тәуекел-тәбет

Кредиттік тәуекел бойынша тәуекел-тәбетті бизнес-циклдар кезінде Банк активтерінің құнсыздану деңгейінің құбылмалылығын шектеу және шоғырлану тәуекелін басқару мақсатында Директорлар кеңесі белгілейді.

Кредиттік тәуекел бойынша тәуекел-тәбет деңгейін есептеу Банктің қаржылық жағдайының нашарлауына әсер ететін сандық факторларға сәйкес жүзеге асырылады және барлық шекті деңгейлерді бағалау Банк қолданатын стресс-тестілеудің әртүрлі әдістерінің әсерін қамтитын лимиттер жиынтығын білдіреді, яғни:

- 1) кредит беру түрлері бойынша несие портфелінің шоғырлануы: корпоративтік бизнес (КБ), шағын және орта бизнес (ШОБ), бөлшек бизнес (ББ);
- 2) Банктің 10 ірі заемшысы/компаниялар тобы бойынша портфельдің шоғырлануы;
- 3) валюталық заемдар бойынша портфельдің шоғырлануы;
- 4) кредиттік портфельдің рұқсат етілген рейтинг деңгейі бойынша шоғырлануы;
- 5) шағын бизнес (ШБ) бойынша PD деңгейі;
- 6) шағын бизнес (ШБ) бойынша NPL 90+ деңгейі;
- 7) бөлшек бизнес (ББ) бойынша NPL 90+ деңгейі.

Кредиттік тәуекелді сәйкестендіру және өлшеу рәсімдері мен әдістері

Кредиттік тәуекел келесі жолдармен анықталады және өлшенеді:

- КБ/ОБ/ШБ-ның жеке кредиттік жобалары бойынша Банктің кредиттік комитеттеріне тәуелсіз ұсынымдар/қорытындылар беру;

- клиенттер бойынша ішкі рейтингті, ESG рейтингін, мәмілені құрылымдауды келісу, лимиттерді, кредиттік шешімдер қабылдаудағы уәкілетті органдардың/тұлғалардың өкілеттіктерін бақылау, заемшылардың қаржылық жағдайына мониторинг жүргізу, сондай-ақ бақылау құралдары арқылы кредиттік процеске және қаражаттың нысаналы пайдаланылуына мониторинг жүргізу;

- кредит беру саясаттарын/бағдарламаларын/лимиттерді/өнімдерді келісу және ілеспе тәуекелдер мен оларды азайту жолдары бойынша қорытындылар беру;

- кредиттік комитеттерге, сондай-ақ Банктің кредит мәселелері бойынша басқа да органдарына/форумдарына қатысу;

- ШОБ цифрлық кредиттері бойынша кредиттік тәуекел COR есептелетін тәуекел модельдерінің нәтижелеріне, сондай-ақ ішкі ережелерге, стоп-факторларға сәйкес кредиттік тарихты тексеру бойынша, антифрод ережелеріне және мемлекеттік деректер базаларының тізілімдеріне сәйкес өлшенеді.

Кредиттік тәуекелдерді тиімді басқару мақсатында Банктің Тәуекел-менеджмент қызметі Online арналарда кредит беру моделін іске асырды, Online арналарда жеке тұлғаларға тауарлық кредит беру, кепілсіз және кепілді кредит беру бағдарламалары бойынша шешімдер қабылдау үшін тәуекел стратегияларын енгізді. Банк үшін жаңа клиенттер санаты – Өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға кредит беру бойынша стратегия әзірленді.

Шешімді автоматты түрде қабылдау тәуекелге бағытталған тәсілге, соның ішінде Risk Based Pricing-ге негізделген, сондай-ақ клиенттердің төлем қабілеті мен кредит қабілеттілігін бағалау кезінде қосымша параметрлер қолданылған. Өтінімдерді қарау нәтижелері бойынша барлық өтінім берушілер сегменттері үшін сұралған шарттар бойынша, сондай-ақ баламалы шешімдерді ұсыну жолымен кредиттік ұсыныстар қалыптастырылады.

Кредит беру туралы шешімді сапалырақ қабылдау үшін ішкі және сыртқы ақпарат көздерінен алынатын клиенттер туралы деректер жиынтығы кеңейтілді.

Бөлшек кредиттеу үшін келесі параметрлер бойынша мақұлдау деңгейін (Approval Rate) есептеу әдістемесі мен аналитикасы жасалды: кредиттеуге келіп түскен өтінімдер ағынына талдау және барлық өнімдер бойынша мақұлдау деңгейі, бас тарту себептеріне және верификация нәтижелері бойынша өтінімдердің мәртебесіне талдау, клиенттер сегменттерінің аналитикасы, тауарлық, кепілсіз және кепілді кредит беру мониторингі бойынша аналитика.

Кредиттік портфель сапасының нашарлауы бойынша ерте ескерту жүйесі құрылды, ол өнім, сату арнасы, менеджер, сату нүктесі, филиал, Банк Серіктесі және т.б. деңгейінде бақылау жүргізу мүмкіндігімен ерте тәуекел индикаторларының мониторингіне негізделген. Тауарлық кредит беру және кепілсіз кредит беру бағдарламаларына қатысты алаяқтық схемаларды қолдану арқылы кредит беру жағдайларын азайту мақсатында антифрод әдістемелерін шешім қабылдау жүйесінде дамыту, кеңейту және одан әрі енгізу жұмыстары жалғасуда.

Кредиттік тәуекел бойынша мониторинг, бақылау және есептілік

Кредиттік процеске қойылатын заңнамалық/реттеушілік/ішкі талаптардың сәйкестігіне бақылау жүзеге асырылады; кредиттік тәуекелді мақұлдау процесіне қатысу. Заемшының қаржылық жағдайына мониторингті Кредиттік талдау қызметі уәкілетті орган бекітіп, Кредиттік

тәуекелдер қызметімен келісілген мониторинг кестесіне сәйкес жүзеге асырады. ШОБ цифрлық кредиттері бойынша есептілік күн сайынғы негізде қалыптастырылады, онда мақұлдау деңгейі, тәуекел-индикаторлары, портфель бойынша NPL және басқа да көрсеткіштер бойынша аналитика көрсетіледі. Сондай-ақ онлайн режимде шешім қабылдау процесіне мониторинг жасау үшін дэшбордтар әзірленді.

Кредиттік ережелер мен скорингтік модельдердің сапасы бойынша: Python арқылы автоматты түрде жүктеу мүмкіндігі бар жаңа үлгідегі винтаждық талдау және fact/ever бөлінісіндегі талдау жасалды және енгізілді, ағындар (roll-rate), тәуекел-сыйлықақыны есептеу және ковенанттар бойынша аналитика, сондай-ақ өнімдер бөлінісінде PD (year/life time), LGD, Recovery Rate көрсеткіштерін есептеу аналитикасы әзірленді.

Кредиттік процестерді дамыту және оңтайландыру жөніндегі міндеттер аясында шағын, орта және корпоративтік бизнес заемшылары бойынша ерте әрекет ету шараларын қолдана отырып, мониторинг жүргізу бөлігіндегі бизнес-процесті жетілдіру жөніндегі жұмыс жалғастырылды (бұдан әрі – EWS процесі). EWS процесі – жұмыс портфелінің заемшыларын ішкі және сыртқы ақпарат көздері арқылы тексеруді қамтитын және кредиттік тәуекел бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерінің бұзылуы жақындағаны туралы дабыл беретін ерте ескерту жүйесінің құралы ретінде әрекет ететін кешенді, жүйеленген және автоматтандырылған процесс.

Кредиттік тәуекелдің ішкі лимиттері жүйесі

Лимиттер әртүрлі деңгейде қолданылады: бір заемшыға/компаниялар тобына лимит, ДК/КД/ФЖКК/ФКК/ШБ ШҚО уәкілетті органдардың өкілеттік лимиті, портфель сапасын мерзімді мониторингілеумен кредит беру бағдарламасының портфеліне/ШОБ өнімдеріне лимит, резидент еместер үшін елдік лимиттерді белгілеу, бланкілік заемдарға лимит, салалық лимиттер және т.б. Шешім қабылдау моделі Банкте бекітілген заем беру рәсімдері мен тәуекел стратегияларын құрудың аналитикалық әдістері негізінде әзірленеді. Модель тәуекел шешімдері қабылданатын ережелерді және шешім нұсқасын таңдау тәсілдерін қамтиды. Модельді іске асыру шеңберінде өтінімнің өтуінің жалпы схемасы, Банктің ішкі/сыртқы дереккөздерімен және жүйелерімен өзара іс-қимылы әзірленеді.

Банктегі кредиттік шешімдерді қабылдау жүйесі Директорлар кеңесінің тиісті алқалы органдарға белгілі бір өкілеттіктерді бөліп беруіне және әрбір орган үшін қаржыландыру лимиттерін белгілеуіне негізделген. Бөлшек қаржыландыру бойынша өтінімдерді қарауды Бөлшек кредиттік комитет (БКК) және Шешімдерді қабылдау орталығы (ШҚО) жүзеге асырады. Стандартты кепілсіз бөлшек өтінімдер бойынша кредиттік шешімдерді қабылдау автоматтандырылған андеррайтингті, ішкі және сыртқы базалар бойынша тексеруді, өтініш берушіні скорингтік бағалауды және т.б. қамтитын мамандандырылған бағдарламалық модуль арқылы жүзеге асырылады. Стандартты емес кепілсіз өтінімдер ШҚО/БКК арқылы кредиттік мақұлдау рәсіміне жатады.

Еншілес банктердің кредиттік комитеттеріне де шешімдер қабылдау жүзеге асырылатын белгілі бір өкілеттіктер берілген. Банк мерзімді негізде шешімдерді өз бетінше қабылдау лимиттері мен еншілес банктердің кредиттік комитеттерінің өкілеттіктеріне мониторинг жүргізеді және қажет болған жағдайда оларды қайта қарайды.

ШҚО және ББ БКК жұмыс істеуімен қатар, жеке тұлғаларға кредит беру кезінде шешімдерді қабылдаудың автоматтандырылған тәсілі қолданылады. Шешімді автоматты түрде қабылдау тәуекелге бағытталған тәсілге, соның ішінде Risk Based Pricing және клиенттердің төлем қабілетін бағалау кезінде қосымша параметрлерді қолдануға негізделген. Мұндай тәсіл заемшының тәуекел-профилін ескереді және шешім қабылдау кезіндегі тәуекелдерді азайтуға мүмкіндік береді.

Банктің даму стратегиясына және ҚР заңнамасының талаптарына сәйкес, Банк бақылайтын тәуекелдердің жол берілетін деңгейін сипаттайтын негізгі параметрлер қайта қаралып, толықтырылды.

Кредиттік тәуекелді бағалау әдістемесі мен модельдері

Банкте кредит беру бағдарламалары мен бизнес түрлері шеңберіндегі өкілеттіктер, лимиттер және қаржылық талдау жүргізу әдістемесі басшылыққа алынады.

ШОБ сегментіндегі кредиттік тәуекелдерді басқару регламенттелген өкілеттіктер мен жетілдірілген математикалық модельдеудің синтезіне негізделген. Цифрлық өнім шеңберінде Банк келесілерді қамтитын шешім қабылдау жүйесін қолданады:

- Арнайы әдістемелер: салалық ерекшеліктерді ескере отырып, лимиттерді, мөлшерлемелерді және күтілетін шығындарды есептеу.
- Валидацияланған тәуекел модельдері: PD, LGD, EAD саласындағы меншікті әзірлемелер және табысты бағалау.

- Процесті автоматтандыру: кредиттік тарихты тексеру және өтінімдерді маршруттау.

Мұндай тәсіл Ішкі нормативтік құжаттарға (ІНҚ) толық сәйкестікті және сервистің жоғары жылдамдығын қамтамасыз етеді, сонымен бірге кредиттік тәуекелді бағалаудың максималды дәлдігін сақтайды.

Заемдар беру рәсімі және кредиттік стратегияларды құрудың талдамалық әдістері шеңберінде Банкте әрбір кредиттік өнім бойынша шешім қабылдау модельдері әзірленеді, сапасына бақылау және мерзімді валидация жүргізіледі;

Стратегия кредиттік шешімдер қабылдауға негіз болатын ережелерді және шешім нұсқасын таңдау тәсілдерін қамтиды.

Стратегияны іске асыру шеңберінде өтінімді өткізудің, Банктің ішкі/сыртқы көздерімен және жүйелерімен өзара іс-қимылдың жалпы схемасы, сондай-ақ алдын ала есептелген параметрлерді пайдалану әзірленеді, мысалы, антифрод-параметрлер, мінез-құлықтық параметрлер, есептегіштер, агрегациялар, шектеуші/рұқсат беруші тізімдер және т.б.

Бөлшек бизнестің кредиттік өнімдері бойынша әзірленетін стратегия келесі элементтерді қамтуы мүмкін (бірақ олармен шектелмейді):

- кредит қабілеттілігін бағалау;
- скорингтік модельдері;
- түрлі тәуекелді және өзге де сегменттердің клиенттері бойынша мөлшерлемелер мен шарттарды айқындау рәсімдері;
- шектеу және рұқсат беру ережелерінің/тізімдерінің сипаттамасы. Бұл ретте рұқсат беру тізімдеріне енгізу Бас банктің Бөлшек кредиттік комитетінің шешімі немесе жекелеген жағдайларда Тәуекел-менеджмент басшысы мен бөлшек бизнеске жетекшілік ететін Басқарма Төрағасының орынбасарының шешімі негізінде жүзеге асырылады;
- өзге элементтер.

Клиенттерге заем берудің ішкі рейтингтік моделі және скоринг

Банк толықтай цифрлық кредиттік өнімдер үшін де, офлайн-кредит беру үшін де бейімделген ішкі рейтингтік модельдер мен скоринг құралдарының кешенін қолданады. Банкте КБ және ОБ клиенттері бойынша дефолт ықтималдығын/оған байланысты рейтингті бағалауға арналған Risk Rate ішкі рейтингтік моделі бар, ол заемның құнсыздану критерийлерін анықтау үшін, сондай-ақ жекелеген маңызды заемдер бойынша стресс-тестілеу жүргізу кезінде, Банктің кредиттік рейтингі жоғары клиенттері бойынша талдауды оңтайландыру және шешімдер қабылдау үшін кеңінен қолданылады. Рейтингтік модельді өзекті күйде ұстау, сондай-ақ модель жұмысының сапасын жақсарту мақсатында Банк оны жүйелі түрде валидациялайды; 2025 жылы рейтингтік модельдің валидациясы жүргізілді, оның нәтижесінде модельді қайта калибрлеу PD-ның бұдан да дәлірек нәтижелерін алу үшін жүзеге асырылады. Заемшыға рейтинг тағайындағанда заемшының (заемшылардың) қаржылық жағдайы және заемшының болашақтағы кредит алу қабілеті мен төлем қабілетіне әсер ететін басқа да қолжетімді ақпарат ескеріледі. Кредиттік рейтинг өзектілігі тұрғысынан мерзімді мониторингке жатады.

ШОБ сегментіне арналған цифрлық кредиттік өнім үшін кредиттік рейтингті беру дефолт ықтималдығының (PD) мамандандырылған моделі негізінде жүзеге асырылады. Бұл модель бизнестің қаржылық жағдайы, айналымы, кредиттік тарихы, салалық және басқа да баламалы деректерді туралы өзекті мәліметтерді пайдалана отырып, заемшының 12 айлық кезеңде міндеттемелерін орындамау ықтималдығын жеке есептейді. Алынған PD мәні Банктің ішкі рейтингтік шкаласына қолданылып, заемшының қорытынды класын және кредит беру талаптарын анықтайды. Модельдің тиімділігі тұрақты бақылауда болады: жүйелі валидация Джини коэффициенті және ROC-қисығы сияқты статистикалық өлшемдердің көмегімен оның дискриминациялық қабілетін тексеруді, сондай-ақ болжамдардың уақыт бойынша тұрақтылығын талдауды қамтиды.

Деректерді алғашқы талдау алдында даму кезеңі және таңдау «терезесі» анықталады. Таңдау келесі талаптарға сәйкес келуі тиіс:

- «жақсы» немесе «жаман» екендігін анықтау үшін жеткілікті уақыт бойы «өмір сүрген» заемдарды қамтуы тиіс;

- жазбалар саны тұтастай алғанда статистикалық маңыздылық талаптарына сәйкес келуі тиіс;
- жеткілікті мөлшерде «жаман» өтінімдерді қамтуы тиіс;
- аппликациялық скорингтік карталар бойынша іріктеу кезеңін Банктің тәуекел-менеджменті белгілейді;

- мінез-құлықтық скорингтік карталар бойынша іріктеу кезеңі келесідей:

- бірінші заем берілген күннен бастап бақылау сәтіне дейін (ағымдағы заем және Банктің іргелес өнімдері бойынша клиенттің мінез-құлқы тіркелетін кезең);

- бақылау сәтінен дефолт тіркелген сәтке дейін.

Деректерді бастапқы талдау келесі кезеңдерді қамтиды және олармен шектелмейді:

- 1) деректерде қателер мен сәйкессіздіктерді іздеу үшін деректерді барлау (сипаттама) талдау;

- 2) айнымалы, санаттық шкалада өлшенетіндер үшін жиілік кестелер енгізіледі және талданады;

- 3) айнымалы, сандық шкалада өлшенетіндер үшін сипаттама статистиканың негізгі көрсеткіштері (орташа, стандартты ауытқу, процентильдер, гистограмма және диапозондар диаграммасы) енгізіледі және талданады;

- 4) бақылау телнұсқаларын іздеу;

- 5) әрі қарай талдау үшін айнымалыларды іріктеу;

- 6) әдеттегі емес бақылауларды іріктеу;

- 7) тәуелді айнымалыны анықтау;

- 8) өткізіп алынған мәндерді талдау.

Логистикалық регрессия моделін құру үшін келесі әдістеме пайдаланылады:

- 1) Қажеттілікке қарай әрбір тәуелсіз айнымалымен жұптық регрессия модельдері құрылады.

Алынған теңдеулерде коэффициенттердің таңбалары мен олардың қисындылығы талданады, тәуелсіз айнымалының әрбір санатындағы коэффициенттердің маңыздылығы тексеріледі және санаттар санын біріктіру қажеттілігі талданады;

Көптік логистикалық регрессия моделі айнымалыларды кезең-кезеңімен қосу/алу әдісімен құрылады. Қосу әдісі кезінде бастапқыда ең жоғары IV мәні бар айнымалы қосылады, кейін сапалы модель алынғанға дейін қалған айнымалылар IV мәндерінің кему ретімен енгізіледі. Алу әдісі барлық айнымалыларды модельге қосуды, кейін сапалы модель алынғанға дейін ең төмен IV мәні бар айнымалыларды алып тастауды білдіреді. Кредиттік портфельдің құнсыздану сатылары, рейтингтік баллдар, мерзімі өткен күндер, активтердің құнсыздану сомалары және кредиттік шығындар сомалары бойынша егжей-тегжейлі ақпарат, сондай-ақ алдыңғы кезеңмен салыстыру Банктің интернет-сайтында жарияланған Банктің қаржылық есептілігінде көрсетілген.

3.3. Контрагенттің кредиттік тәуекелін басқару

Контрагенттің кредиттік тәуекелі – бұл заемшының немесе Банктің контрагентінің келісілген шарттарға сәйкес өз міндеттемелерін орындамауы салдарынан шығындардың туындау ықтималдығы. Сондай-ақ кредиттік тәуекел ұғымы контрагенттердің (заемшылардың) өз міндеттемелерін, атап айтқанда, кредиттік шарттың мерзімдері мен шарттарына сәйкес қарыздың пайыздары және негізгі сомасын төлеу мүмкіндігінің болмауы нәтижесіндегі шығындар мүмкіндігін қамтиды. Ол контрагенттің қаржылық жағдайы нашарлаған жағдайда туындайды. Оған елдік тәуекел – шетелдік мемлекеттің немесе шетелдік мемлекет резидентінің (оған байланысты емес себептермен – елдік оқиғалар салдарынан) төлем қабілеттілігінің болмауы немесе Банк алдындағы міндеттемелерін орындауға ниетінің болмауы салдарынан шығындардың (зияндардың) туындау тәуекелі кіреді.

Банкте контрагенттің кредиттік тәуекелі негізінен келесі мәміле түрлерін жасасу кезінде қалыптасады:

- 1) банкаралық қазынашылық операциялар: банкаралық депозиттер/кредиттер, ностро шоттар, кері РЕПО, лоро-шоттар бойынша овердрафт, ТҚҚ-мәмілелері және т.б.;

- 2) бағалы қағаздармен мәмілелер (борштық/үлестік қаржылық құралдар).

Контрагенттің кредиттік тәуекелін басқару үшін тәуекелдерді уақытылы анықтауға, өлшеуге, бақылауға және мониторингілеуге бағытталған келесі рәсімдер қолданылады:

	Кезеңнің сипаттамасы	Банктің жауапты бөлімшесі
1.	Бастама: бизнес-бөлімшенің мәміле жасасу қажеттілігін сәйкестендіру	Клиенттермен жұмыс жөніндегі тиісті бөлімшелер
2.	Талдау:	Мысалы, тәуекелдерді басқару қызметі

	кредиттік талдау және тиісті қызметтердің қорытындыларын дайындау	
3.	<u>Мақұлдау:</u> уәкілетті органдардың мақұлдауы	Тиісті комитеттер (мысалы, Коммерциялық дирекция, АПКМ)
4.	<u>Процессинг:</u> күжаттарды ресімдеу, кредиттік лимиттерді әкімшілендіру және есепке алу	Кредиттік әкімшілендіру және есепке алудың тиісті бөлімшелері (мысалы, есепке алу және әкімшілендіру, қазынашылық операциялар бөлімшесі)
5.	<u>Бақылау:</u> контрагенттердің қаржылық жағдайы мен кредиттік портфельдің мониторингі лимиттердің бұзылуын эскалациялау рәсімдері немесе құнсыздану белгілерін анықтау провизияларды бағалау, CVA есебі	Кредиттік әкімшілендірудің тиісті бөлімшелері, тәуекелдерді басқару қызметі

Қаржылық активтердің кредиттік рейтингтері туралы егжей-тегжейлі ақпарат, сондай-ақ алдыңғы кезеңмен салыстыру Банктің интернет-сайтында жарияланған Банктің қаржылық есептілігінде көрсетілген.

3.4. Нарықтық тәуекелді басқару

Нарықтық тәуекел – бұл нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің, шетел валюталары мен бағалы металдар бағамдарының, қаржылық құралдар мен тауарлардың нарықтық құнының қолайсыз өзгеруіне байланысты баланстық және баланстан тыс баптар бойынша қаржылық шығындардың туындау ықтималдығы.

Банк нарықтық тәуекелді келесі құрамдас бөліктерге бөледі:

- 1) пайыздық мөлшерлемелердің өзгеру тәуекелі (пайыздық тәуекел) – активтер, пассивтер және баланстан тыс құралдар бойынша нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің қолайсыз өзгеруі салдарынан қаржылық шығындардың туындау ықтималдығы;
- 2) шетел валюталарының айырбас бағамдарының өзгеру тәуекелі (валюталық тәуекел) – Банктің өз қызметін жүзеге асыруы кезінде шетел валюталарының және/немесе бағалы металдардың бағамдарының қолайсыз өзгеруі салдарынан қаржылық шығындардың туындау ықтималдығы;
- 3) бағалы қағаздар портфелі бағасының өзгеру тәуекелі (баға тәуекелі) – сауда портфеліндегі қаржы құралдарының, тауарлардың нарықтық құнындағы қолайсыз өзгерістер салдарынан қаржылық шығындардың туындау ықтималдығы.

Нарықтық тәуекелді басқарудың мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары

Банк үшін нарықтық тәуекелді басқарудың негізгі мақсаты — ашық нарықтық позициялардың құны қолайсыз өзгерген жағдайда қаржы нарықтарындағы (валюта, қор, капитал нарығы) қызметтен келетін шығындарды азайту, ол үшін Банк:

- 1) нарықтық тәуекелді анықтайды, сапалық және сандық бағалауын (өлшеуін) жүргізеді, әлеуетті тәуекелге тәуелсіз талдау жасайды және позициялар іс жүзінде ашылғанға дейін Банктің алқалы органы тәуекелдің қолайлы деңгейін (лимиттеуді) мақұлдайды;
- 2) жеке құрал, валюта, тәуекел түрі деңгейінде нарықтық тәуекелдердің шамадан тыс шоғырлануына жол бермейді;
- 3) нарықтық тәуекелдің жай-күйі мен көлемі туралы жедел және объективті мәліметтерді алу және Банктің алқалы органдарының бизнес-бөлімшеден тәуелсіз дайындалған тиісті есептілікті қарастыруы арқылы қабылданған тәуекелге (белгіленген лимиттерге қатысты) тұрақты негізде мониторинг жүргізеді;
- 4) тәуекел деңгейі шамадан тыс артқан жағдайда, Банктің тәуекел-менеджмент қызметінің ұсынымдары негізінде оны түзету бойынша (қажет болған жағдайда) уақытылы шешімдер қабылдайды.

Нарықтық тәуекелді басқару бағалы қағаздар портфельдерін басқаруды және валюталар, пайыздық мөлшерлемелер мен туынды қаржылық құралдар бойынша ашық позицияларды бақылауды қамтиды. Нарықтық тәуекелді өлшеу және болжау тәуекелдер мен олармен байланысты шығындарды азайту бойынша іс-шараларды уақытылы жүзеге асыру үшін қажет.

Банк ағымғы нарықтық жағдайға, даму стратегиясына, активтер көлеміне және Банк операцияларының күрделілік деңгейіне сәйкес келетін нарықтық тәуекелді басқару жүйесінің болуын қамтамасыз етеді және Банктің нарықтық тәуекелін тиімді анықтауды, өлшеуді, мониторингілеуді және бақылауды қамтамасыз етеді.

Осылайша, Банк қызметті жүзеге асыру кезінде келесі қағидаттарды ұстанады:

- 1) Банктің Директорлар кеңесі белгілеген нарықтық тәуекел-тәбет деңгейі шеңберінде нарықтық тәуекел мөлшерінің сақталуын қамтамасыз ету;
- 2) нарықтық тәуекелді басқару рәсімдерінің ағымғы нарықтық жағдайға, стратегияға, Банк қызметінің сипатына, көлеміне және күрделілігіне сәйкестігі;
- 3) нарықтық тәуекелдер тән операцияларды жүзеге асыратын бизнес-бөлімшелерден нарықтық тәуекелді талдаудың тәуелсіздігі;
- 4) Банктің уәкілетті комитеттерінің немесе Банктің уәкілетті тұлғаларының немесе Банк органдарының «төрт көз» қағидатын ұстана отырып – ерекше жағдайларда және Банктің тәуекел-менеджмент қызметінің ұсынымдары/қорытындылары негізінде стандартты рәсім ретінде алқалы шешімдерді қабылдауы және тәуекелді лимиттеуі;
- 5) шектелген мәнгерді орнату арқылы нарықтық тәуекелдердің шамадан тыс шоғырлануының алдын алу;
- 6) қабылданған нарықтық тәуекел бойынша тиісті мониторинг және есептілік;
- 7) позицияларды мерзімді тәуелсіз қайта бағалау және оның нәтижелерін тиісті түрде көрсету.

Нарықтық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет

Нарықтық тәуекелді азайту мақсатында Банк белгіленген тәуекел-тәбет деңгейлерінің сақталуына кейіннен тұрақты бақылау жасауды ескере отырып, валюталық, бағалық және пайыздық тәуекелдер бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерін белгілейді.

Нарықтық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет деңгейін есептеу Банктің нарықтық тәуекел деңгейіне және оның қаржылық жағдайының нашарлауына әсер ететін келесі сандық факторларға сәйкес жүзеге асырылады және келесі лимиттер жиынтығын білдіреді:

- 1) валюталық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет – валюталық тәуекел бойынша Value at Risk (VaR) лимиті Банктің меншікті реттеушілік капиталының %-ы ретінде есептеледі және валюталық тәуекел іске асырылған кездегі шығындардың ең жоғарғы қолайлы мөлшерінің көрсеткішін көрсетеді;
- 2) баға тәуекелі бойынша тәуекел-тәбет – баға тәуекелі бойынша Value at Risk (VaR) лимиті Банктің меншікті реттеушілік капиталының %-ы ретінде есептеледі және баға тәуекелі іске асырылған кездегі шығындардың ең жоғарғы қолайлы мөлшерінің көрсеткішін көрсетеді;
- 3) пайыздық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет – меншікті капиталдың пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруіне сезімталдығына қойылған лимит Банктің меншікті реттеуші капиталының %-ы ретінде есептеледі және банктік кітаптың пайыздық тәуекелінің (құрылымдық пайыздық тәуекел) ең жоғарғы қолайлы мөлшерін көрсетеді.

Нарықтық тәуекелді анықтау және өлшеу рәсімдері мен әдістері

	Тәуекелді өлшеу	Лимиттер	Тәуекелді басқару тәсілдері
Валюталық тәуекел	• VAR моделі • Expected Shortfall моделі • Stop-loss моделі • бэк-тестілеу • стресс-тестілеу • ашық валюталық позицияны (АВП) және валюталық қайта бағалауды мониторингілеу	• Expected Shortfall лимиті • АВП лимиті • Stop-loss лимиті	• Банк активтері мен міндеттемелерін, баланстан тыс активтер мен міндеттемелерді басқару • шетел валюталары мен бағалы металдар бағамдарының динамикасын мониторингілеу • тәуекелдерді әртараптандыру, оларды хеджирлеу • ішкі лимиттердің сақталуын мониторингілеу • тәуекелдер бойынша басқарушылық есептілік
Пайыздық тәуекел	• GAP% моделі • таза пайыздық кірістің сезімталдығы	• таза пайыздық кірістің сезімталдығына қойылған лимит	• Банк активтері мен міндеттемелерін, баланстан тыс

	• «GAP% капиталдың сезімталдығы» моделі • Dollar Value of Basis Point (DVBP) моделі • стресс-тестілеу	• FVOCI бағалы қағаздар портфелінің номиналды көлеміне қойылған лимит • DVBP лимиті	• активтер мен міндеттемелерді басқару • активтер мен пассивтердің дюрациясын есептеу • нарықтық пайыздық мөлшерлемелер динамикасын мониторингілеу • ішкі лимиттердің сақталуын мониторингілеу • тәуекелдер бойынша басқарушылық есептілік
Баға тәуекелі	• VAR моделі • Expected Shortfall моделі • Stop-loss моделі • бэк-тестілеу • стресс-тестілеу • бағалы қағаздар портфелі бойынша позицияларды мониторингілеу	• Expected Shortfall лимиті • Stop-loss / take-profit лимиті • эмитенттің БҚ лимиті • FVTPL бағалы қағаздар портфелінің көлеміне қойылған лимит	• үлестік құралдар котировкаларының динамикасын мониторингілеу • ішкі лимиттердің сақталуын мониторингілеу • тәуекелдер бойынша басқарушылық есептілік

Нарықтық тәуекел бойынша мониторинг, бақылау және есептілік

Валюталық позициялар мен тәуекелдер, сондай-ақ Stop-loss және Expected Shortfall лимиттерінің пайдаланылуы бойынша есеп валюталық тәуекелдің ағымдағы жай-күйімен танысу және қажет болған жағдайда оны азайту бойынша шешімдер қабылдау үшін Банктің мүдделі алқалы органдарына (АПКОМ, Басқарма, Директорлар кеңесі) жүйелі түрде ұсынылады. Жүйелі түрде Банктің Тәуекел-менеджмент қызметі Банктің пайыздық тәуекелі бойынша ағымдағы жай-күйімен танысу мақсатында, мүдделі алқалы органдарына «Пайыздық GAP» есептерін, сондай-ақ бағалы қағаздар портфельдерінің көлемі мен DVBP лимиттерінің сақталуы бойынша мәліметтерді дайындауды және ұсынуды жүзеге асырады.

Бағалы қағаздар мен шикізат тауарлары портфельдерінің баға тәуекелін шектеу лимиттерінің пайдаланылуы бойынша мәліметтер, баға тәуекелінің ағымдағы жай-күйімен танысу және қажет болған жағдайда оны азайту бойынша шешімдер қабылдау үшін Банктің мүдделі алқалы органдарына жүйелі түрде ұсынылады.

Нарықтық тәуекелді бағалау модельдерін бэк-тестілеу рәсімдері

Бэк-тестілеу – Банк операциялары бойынша тарихи деректерді пайдалана отырып және есептелген нәтижелерді аталған операцияларды жүзеге асырудың нақты нәтижелерімен салыстыра отырып, тәуекелдерді өлшеу рәсімдерінің тиімділігін тексеру әдісі;

Банк жүйелі түрде, бірақ айына 1 реттен кем емес, бэк-тестілеу жүргізеді, бұл нарықтық тәуекелді бағалау модельдерінің сәйкестік дәрежесін анықтау, сондай-ақ нарықтық тәуекелді бағалау модельдерінің сенімділігі мен тиімділігін тексеру мақсатында жасалады және қажет болған жағдайда оларды жетілдіреді.

Бэк-тестілеу нәтижелері нарықтық тәуекелді бағалау модельдерін жетілдіру бойынша ұсыныстармен (қажет болған жағдайда) жүйелі түрде, бірақ айына 1 реттен кем емес, тәуекелдер бойынша кезеңді есептіліктің құрамында Банктің мүдделі алқалы органдарына (АПКОМ, Басқармаға, Тәуекелдер жөніндегі комитетке және Директорлар кеңесіне) қарауға жіберіледі.

2025 жылы Банктің валюталық тәуекелі орташа деңгейде болды, валюталық тәуекелдер бойынша реттеуші талаптары сақталды.

Валюталық тәуекелге сезімталдық талдауы, валюталар бойынша активтер мен міндеттемелердің құрылымы және валюталар бөлінісіндегі ашық валюталық позициялар туралы егжей-тегжейлі ақпарат, сондай-ақ алдыңғы кезеңмен салыстыру Банктің интернет-сайтында жарияланған Банктің қаржылық есептілігінде көрсетілген.

2025 жылғы бағалы қағаздар портфелі бойынша VaR-моделін бэк-тестілеу нәтижелері бойынша VaR-дың күтілетін деңгейі шегінде пробитиялар тіркелді. Қолданылатын модельге сәйкес, аталған пробитиялар саны жасыл аймаққа сәйкес келеді, модель дәлме-дәл деп танылды. Есепті күнге Expected Shortfall және Stop-loss лимиттері толық көлемде сақталуда.

FVOCI портфелі, млрд тг.

БҚ түрі	БҚ өлшемі	
	Лимит	Факт
ҚР МБҚ	2 500	1 602
Өзге МБҚ	570	159
КБҚ	800	493
Портфель жиыны	3 870	2 254

Есепті кезеңде (2025 жыл) FVOCI портфелінің ұлғаюы байқалады. Портфель құрылымындағы ең үлкен салыстырмалы үлес әлі де «ҚР МБҚ»-ға тиесілі (1 602 млрд тг). Есепті күнге барлық бағалы қағаздар түрлері бойынша және бүкіл FVOCI портфелі бойынша көлем лимиттері мен DVBP көрсеткіштері сақталуда.

Пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруіне сезімталдық талдауы туралы егжей-тегжейлі ақпарат, сондай-ақ алдыңғы кезеңмен салыстыру Банктің интернет-сайтында жарияланған Банктің қаржылық есебінде көрсетілген.

3.5. Операциялық тәуекелдерді басқару

Тәуекел-тәбет стратегиясымен елеулі тәуекелдер бойынша тәуекел-тәбет деңгейінің шекті мәндері белгіленген. Операциялық тәуекел бойынша тәуекел-тәбеттің ең көп мөлшері Банктің негізгі капиталының 0,1%-нан аспайды (залалдың нетто үлесінің CET 1 мөлшеріне қатынасы).

Операциялық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерінің сақталуына жауапкершілік Банктің қорғаныстың бірінші желісінің құрылымдық бөлімшелеріне жүктеледі. Тәуекел-тәбет деңгейінің сақталуын мониторингілеуді және бақылауды Банктің Тәуекел-менеджмент қызметі тоқсан сайын жүзеге асырады. Тиісті ақпарат тәуекелдер бойынша басқарушылық есептілік шеңберінде Басқарманың, Тәуекелдер жөніндегі комитеттің және Банктің Директорлар кеңесінің қарауына ұсынылады.

Операциялық тәуекелді басқару процесі келесі кезеңдерден тұрады:

- операциялық тәуекелді анықтау;
- операциялық тәуекелді өлшеу;
- операциялық тәуекел деңгейіне мониторинг жүргізу;
- операциялық тәуекелді бақылау және барынша азайту (соның ішінде бақылаудың превентивті шараларын әзірлеу).

Операциялық тәуекелді басқару жүйесінің тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін Банк қорғаныстың үш желісі негізінде операциялық тәуекелді басқару процесінің қатысушыларын анықтайды:

1) операциялық тәуекелді басқарудың **бірінші қорғаныс желісін** Банктің құрылымдық бөлімшелерінің өздері қамтамасыз етеді. Бұл құрылымдық бөлімшелердің басшылары өз қызметіне тән, соның ішінде персоналмен, өнімдермен, процестермен және жүйелермен байланысты операциялық тәуекелдерді анықтау, өлшеу, мониторингілеу және бақылау үшін жауапты екендігін білдіреді.

Операциялық тәуекелді басқару жүйесінің тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін **бірінші қорғаныс желісінде** Банктің құрылымдық бөлімшелерінде операциялық тәуекел бойынша тәуекел-үйлестірушілер тағайындалады. Тәуекел-үйлестірушілер Банктегі операциялық тәуекелді басқару іс-шаралары шеңберінде келесі функцияларды жүзеге асырады:

- Банктің Тәуекел-менеджмент қызметімен өзара іс-қимыл жасау;
- құрылымдық бөлімшелердің барлық қызметкерлерінің «қол қою арқылы» Саясатпен танысуын, сондай-ақ Саясат пен операциялық тәуекелді басқару жөніндегі рәсімдердің сақталуын бақылауды жүзеге асыру;
- құрылымдық бөлімшенің Операциялық тәуекелді басқару жөніндегі саясат пен рәсімдерді бұзуының анықталған фактілерін тіркеу, оларды құрылымдық бөлімшенің басшысының назарына жеткізу;
- құрылымдық бөлімше қызметкерлерін Операциялық тәуекелді басқару жөніндегі саясат пен рәсімдердің талаптары туралы оқыту және хабардарлығын қамтамасыз ету мәселелерін үйлестіру, қызметкерлерді оқытуды және барлық қызметкерлердің хабардарлығын жылына кемінде 1 рет қамтамасыз ету;
- операциялық тәуекел оқиғалары туралы ақпаратты Банктің Тәуекел-менеджмент қызметіне толық және уақытылы ұсынуды қамтамасыз ету;
- қолданыстағы рәсімдердің талаптарына сәйкес, операциялық тәуекел оқиғасының орын алу

себептері мен мән-жайларын тергеу үшін құрылатын комиссиялардың уақытылы құрылуын және жұмыс істеуін бақылау;

- құрылымдық бөлімше шеңберінде тәуекелдің негізгі индикаторлары туралы ақпаратты толық жинауды және Банктің тәуекел-менеджмент қызметіне уақытылы ұсынуды қамтамасыз ету.

2) операциялық тәуекелді басқару бойынша **екінші қорғаныс желісін** Банктің Тәуекел-менеджмент қызметі қамтамасыз етеді.

3) операциялық тәуекелді басқару бойынша **үшінші қорғаныс желісін** Банктің Ішкі аудит бөлімшесі Банктегі операциялық тәуекелді басқару жүйесінің тиімділігіне тәуелсіз бағалау жүргізу арқылы қамтамасыз етеді.

Банкте операциялық тәуекел бойынша тәуекел-тәбет деңгейін сақтау мақсатында операциялық-кассалық қызмет көрсету және бөлшек сауда бизнесі өнімдеріне лимиттер белгіленген, сондай-ақ операциялық тәуекелдерді басқару құралдары қолданылады.

Операциялық шығындар деректер базасының жұмыс істеуі, операциялық тәуекел оқиғалары туралы ішкі деректерді жинау және талдауды жүзеге асыру.

Операциялық шығындардың дерекқоры (бұдан әрі – ОШДҚ) Банк қызметінің тәуекелдерді басқарудағы заңнама талаптарына және халықаралық стандарттарға, атап айтқанда, Базель комитетінің банктік қадағалау жөніндегі талаптарына сәйкестігін қамтамасыз ету мақсатында операциялық тәуекел оқиғалары бойынша деректерді жинау үшін арналған. Операциялық тәуекел оқиғалары бойынша деректер жүргізілген талдау нәтижелері негізінде Банкке тән тәуекелдерді азайту рәсімдерін қолдану үшін пайдаланылады. Шығындар бойынша деректерді жинау және талдау операциялық шығындар туралы ақпарат негізінде Банктің операциялық тәуекелге шалыну ықтималдылығын және ішкі бақылаудың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді. Шығындардың туындау жағдайларын талдау ірі шығындардың себептері туралы түсінік және бақылау жүйесіндегі іркілістердің дүркін-дүркін болатыны немесе жүйелі екендігі туралы ақпарат береді.

Операциялық тәуекел оқиғаларын ОШДҚ-да тіркеу операциялық тәуекел оқиғасының орын алған фактісі туралы шұғыл хабарлама негізінде жүзеге асырылады.

2020 жылы жаңартылған ОШДҚ («Материалдық зиян келтіру фактілері және тәуекелдің іске асуына байланысты шығындар бойынша бірыңғай дерекқор») өндірістік пайдалануға енгізілді. ОШДҚ-ның негізгі түзетулері (жаңартулары) келесілерден тұрады:

- Шығындар – шығындар туралы ақпаратты жүргізу, шығындар бойынша есепті жүктеу, басқарушылық есеп, өтемақыларды ескеретін есеп.
- Шұғыл хабарламалар – шұғыл хабарламаны жасау, шұғыл хабарламалар бойынша есепті жүктеу.
- АТ оқиғалары – ақпараттық ресурста АТ тәуекелдері оқиғаларының дерекқорын жүргізу, осалдық ресурстарының объектілері мен субъектілерінің қауіп-қатерлері мен осалдықтарының жіктелімі, іркілістердің туындау себептерін көрсету, басқарушылық есептілікте пайдалану үшін АТ оқиғаларын ОШДҚ-ға жүктеу мүмкіндігімен шығындар туралы ақпаратты жүргізу.

«ORAP» операциялық тәуекел-менеджмент құралы арқылы тәуекелдерді барынша азайту/жою бойынша тиісті шараларды қабылдау мақсатында оларды уақтылы анықтау және өлшеу рәсімін қолдану

Операциялық, комплаенс, нарықтық, кредиттік, заңдық тәуекелдерді, өтімділік тәуекелдерін, ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін барынша азайту мақсатында жаңа өнімді/қызметті, жүйені, бизнес-процесті, қызмет түрін енгізу кезінде немесе Банктегі қолданыстағы өнімдерге/қызметтерге, жүйелерге, бизнес-процестерге, қызмет түрлеріне елеулі өзгерістер енгізу кезінде ORAP рәсімі қолданылады.

ORAP рәсімін бастамалауға өнімді/қызметті әзірлеуші бөлімше жауапты болады.

ORAP рәсімі міндетті түрде келесі жағдайларда жүргізіледі:

1) Банкте бұрын аналогтары болмаған жаңа өнімді/қызметті, жүйені, бизнес-процесті, қызмет түрін енгізу кезінде немесе Банкте қазіргі уақытта бар өнімнен/қызметтен, жүйеден, бизнес-процестен, қызмет түрінен айтарлықтай ерекшеленетін жаңа өнімді/қызметті, жүйені, бизнес-процесті, қызмет түрін құру кезінде;

2) қолданыстағы өнімдерге/қызметтерге, жүйелерге, бизнес-процестерге, қызмет түрлеріне айтарлықтай өзгерістер енгізілген кезде, бұл ретте енгізілуі осы процеске тартылған құрылымдық

бөлімшелердің функционалына, сондай-ақ жауапкершілікті қайта бөлуге және т.б. айтарлықтай әсер ететін өзгерістер түсінілуі тиіс;

3) Банктің ұйымдық құрылымына айтарлықтай өзгерістер енгізілген кезде – Банктегі құрылымдық бөлімшелерді құру/жою, есеп берушілікті өзгерту, бағыныштылықты қайта бөлу және т.б.;

4) жаңа АЖ енгізілген кезде немесе қолданыстағы АЖ айтарлықтай жаңартылған кезде.

ORAP жобасы уәкілетті бөлімшелермен міндетті түрде келісіледі. Банктің уәкілетті және процеске тартылған құрылымдық бөлімшелерімен келісілген ORAP жобасы, тәуекелдерді бағалауды және тәуекелдерді барынша азайту шараларын ескере отырып, ORAP жобасын іске қосу туралы түпкілікті шешім қабылдау үшін Банк Басқармасына бекітуге ұсынылады. Бұл ретте, «Жоғары», «Өте жоғары» деңгейдегі қалдық тәуекелдер болған жағдайда, ORAP жобасы Банктің Басқармасында жүзбе-жүз тәртіппен қаралады, басқа жағдайларда қарау тәртібін (жүзбе-жүз/сырттай) әзірлеуші бөлімшеме белгілейді.

Өнімді/қызметті әзірлеуші бөлімше ORAP-жобаларын келісу барысында анықталған тәуекелдерді барынша азайту бойынша жоспарланған іс-шаралардың орындалуын бақылауды жүзеге асырады.

Операциялық тәуекел оқиғаларының басталу фактілері бойынша комиссиялар құру

Банкте операциялық тәуекел оқиғасының басталу фактілері бойынша жедел анықтау, әрекет ету және қажетті шараларды қабылдау, сондай-ақ алдын алу шараларын әзірлеу мақсатында Бас банкте және облыстық/өңірлік филиалдарда операциялық тәуекел оқиғаларының басталу фактілері бойынша хабарландыру және комиссиялар өткізу рәсімі әзірленді.

Операциялық тәуекел-менеджменттің «Тәуекелдің негізгі индикаторлары» (KRI) құралын қолдану

Тәуекелдің негізгі индикаторлары Банк ұшырауы мүмкін операциялық тәуекелдің бейіні туралы түсінік беретін мәндерді (шамаларды) және/немесе статистикалық деректерді білдіреді. Тәуекелдің негізгі индикаторлары Банктегі операциялық тәуекел деңгейінің өзгерістеріне мониторинг жүргізу үшін қолданылады, бұл өз кезегінде процестер мен ұйымдастырудағы кемшіліктерді, іркілістерді және ықтимал шығындарды анықтауды қамтамасыз етеді.

3.6. Ақпараттық технологиялар мен ақпараттық қауіпсіздік тәуекелдерін басқару процесі

Ақпараттық технологиялар (бұдан әрі АТ) және ақпараттық қауіпсіздік (бұдан әрі АҚ) тәуекелдерімен байланысты тәуекелдерді басқару келесі кезеңдерді іске асыру арқылы циклді түрде жүзеге асырылады:

• Тәуекелдерді сәйкестендіру

АТ және АҚ тәуекелдерін сәйкестендіру (анықтау) жыл сайын (Банктің сыни ақпараттық активтерін жыл сайын анықтау және кейіннен АТ және АҚ тәуекелдерін бағалау шеңберінде), сондай-ақ жүйелі түрде (елеулі АТ және АҚ тәуекелдері туралы есептілік негізінде тоқсан сайын, Банк бөлімшелері бастамалайтын жобаларды қарау шеңберінде және т.б.) жүзеге асырылады;

• Тәуекелдерді бағалау

АТ және АҚ тәуекелдерін бағалау Банктің ІНК, ҚРҰБ НҚА (ҚНРДА) талаптарына сәйкес, сондай-ақ халықаралық тәжірибелерді ескере отырып жүзеге асырылады. Негізгі фактор — тәуекелдерді барынша азайту / жою бойынша шараларды іске асыру қажеттілігін анықтау мақсатында анықталған тәуекелдерді жол берілетін және жол берілмейтін тәуекелдерге бөлу болып табылады.

• Тәуекелдерді бақылау

Анықталған АТ және АҚ тәуекелдерін бақылау қорғау шараларын, жауапты орындаушыларды және іске асыру мерзімдерін қамтитын іс-шаралар жоспарларын жасау және бекіту арқылы жүзеге асырылады.

• Тәуекелдерге мониторинг жүргізу

Анықталған АТ және АҚ тәуекелдеріне мониторинг жауапты бөлімшелерден бекітілген іс-шаралар жоспарларына сәйкес орындалған шаралар бойынша мәртебені сұрату және бұл ақпаратты Банктің Уәкілетті органының назарына жеткізу арқылы тұрақты негізде жүзеге асырылады.

Банктің ішкі нормативтік құжаттарына сәйкес АТ және АҚ тәуекелдерін басқарудың негізгі құралы — күнтізбелік жылға арналған АТ және АҚ тәуекелдерін басқару жүйесінің қолданылу аясын анықтау болып табылады, оның шеңберінде сыни ақпараттық активтерді анықтау және

кейіннен сыни ақпараттық активтер үшін жыл сайын АТ және АҚ тәуекелдерін бағалау, сондай-ақ Банктің ақпараттық жүйелерінде АТ және АҚ тәуекелдеріне егжей-тегжейлі бағалау / өзін-өзі бағалау жүргізу іске асырылады. АТ және АҚ тәуекелдерін басқару жүйесінің қолданылу аясын Банктің уәкілетті органы бекітеді.

3.7. Банк қызметінің үздіксіздігін басқару жүйесін ұйымдастыру

Қызметтің үздіксіздігін басқарудың негізгі мақсаттары:

- Үздіксіздікті қамтамасыз ету: Бизнесінің өзгеретін қажеттіліктеріне және оның көлеміне, күрделілігіне, сипатына, географиясына және мәдениетіне сәйкес Банктің үздіксіз қызметін қолдау қабілеттілігін қалыптастыру.
- Талаптарды анықтау: Банктің қаржылық тұрақтылығына әсер ететін оқиғалар орын алған жағдайда, үздіксіздікті қамтамасыз ету іс-шаралары Банктің қажеттіліктеріне орындалған жағдайда сай келетінін кепілдендіретін процестерді орнату.
- Салдарын барынша азайту: Оқыс оқиғалардың операциялық, қаржылық, құқықтық, беделдік және басқа да салдарын төмендету.

Қызметтің үздіксіздігін басқару құрылымы, рөлдері мен жауапкершілігі:

- Директорлар кеңесі: Қызметтің үздіксіздігін басқару саясатында және Қызметтің үздіксіздігін және қалпына келтірілуін қамтамасыз ету жоспарларында (ҚҰҚ жоспары) көзделген шаралардың орындалуын бақылауды қамтамасыз етеді.
- Басқарма: бастапқы талаптарды өзгерткен әрбір оқиғадан кейін Саясаттың және ҚҰҚ жоспарларының барлық аспектілерін қайта қарайды және келесі іс-шараларды ұйымдастыру үшін қажетті шараларды қабылдайды.
- Жедел әрекет ету штабы: Банктің ҚҰҚ жоспарын іске қосуға жауапты органы, Басқарма мүшелерінен тұрады және оқыс оқиға орын алған кезеңде Банк қызметінің үздіксіздігін қамтамасыз ететін басқарушылық шешімдер қабылдау үшін құрылған.
- Дағдарысты басқару орталығы: басшылық пен бөлімшелер өкілдерінен тұратын Банктің уақытша органы, ол қызметтің үздіксіздігін және қалпына келтірілуін қамтамасыз етумен байланысты уақытша міндеттерді шешу үшін құрылған.
- Chief Continuity Officer: Қызметтің үздіксіздігін басқару саясатын іске асыруға, қызметтің үздіксіздігін басқару жүйесін енгізуге, тәуекелдерді сәйкестендіруді үйлестіруге, осы тәуекелдерді барынша азайту жоспарларын, рәсімдерін және басымдықтарын келісу және бекіту үшін жауапты ББ қызметкері. Банк Басқармасы Төрағасының бұйрығымен тағайындалады.
- Бөлімше басшылары: сыни бизнес-процестердің иелері.
- Қалпына келтіру бригадасы: Банк бөлімшелерінде (және оның филиалдарында) қызметті қалпына келтіру үшін құрылған. Қалпына келтіру бригадаларының мүшелері құрамына негізгі қызметкерлер мен біліктілік деңгейі жеткілікті дублерлер кіреді.

Банктегі ҚҰҚ процесін ұйымдастыру:

Қызметтің үздіксіздігін қамтамасыз ету қағидалары әзірленді, олар жұмысты ұйымдастыру тәртібін, Банктің қызметінің үздіксіздігін басқарудың тиімді жүйесін құрудағы тәсілдер мен принциптерді, сондай-ақ Банктегі ҚҰҚ процесін іске асыруға жауапты Банк органдары мен бөлімшелерін айқындайды.

Бас офистің, сондай-ақ облыстық/өңірлік филиалдар қызметінің үздіксіздігін қамтамасыз ету жоспарлары әзірленді, олар тұрақты түрде өзекті күйде сақталады және жыл сайын міндетті түрде жаңартылуы/қайта қаралуы керек.

Қызметтің үздіксіздігін басқару рәсімдері:

Банк қызметтің үздіксіздігін келесі рәсімдер арқылы басқарады, бірақ олармен шектелмейді:

Қызметке әсер етуін талдау (Business impact analysis - BIA) ББ бизнес-бөлімшелерімен бірлесіп жүргізіледі, оның шеңберінде қызметтің сыни түрлерін сәйкестендіру және қызметтің сыни түрлерін қолдау үшін қажетті ресурстарды анықтау жүзеге асырылады.

Күтпеген жағдайлар тәуекелдерін талдау — сыни бизнес-процестердегі қатерлер мен осалдықтарды бағалауға мүмкіндік береді. Оқыс оқиғалардың іске асырылуы салдарынан пайда болуы мүмкін қатерлер мен тәуекелдер ретінде келесілер қарастырылады (бірақ олармен шектелмейді): қызметкерлердің қолжетімсіздігі, технологиялардың, соның ішінде ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың қолжетімсіздігі, жабдықтаудың (су, электр қуаты)

қолжетімсіздігі, ғимараттарға қолжетімділіктің болмауы, қаржы ресурстарының қолжетімсіздігі, негізгі ақпараттың қолжетімсіздігі, негізгі жеткізушілер мен контрагенттердің қолжетімсіздігі.

Қызметтің үздіксіздігін және қалпына келтірілуін қамтамасыз ету жоспарын әзірлеу және тестілеу.

Тестілеудің әрбір түрі бойынша тиісті шешім қабылдау үшін жоғарыда аталған іс-шаралардың нәтижелерін Қызметтің үздіксіздігін қамтамасыз ету жөніндегі комитетте қарау.

3.8. Ішкі бақылау жүйесі

Банк ағымғы нарықтық жағдайға, стратегияға, активтер көлеміне, Банк операцияларының күрделілік деңгейіне сәйкес келетін ішкі бақылау жүйесінің болуын қамтамасыз етеді. Ішкі бақылау келесі мақсаттарды орындауға бағытталған:

1) Банк қызметінің тиімділігін, соның ішінде тәуекелдерді, активтер мен пассивтерді басқарудың тиімділігін қамтамасыз ету, активтердің сақталуын қамтамасыз ету;

2) ішкі және сыртқы пайдаланушыларға арналған қаржылық, реттеушілік және басқа да есептіліктің толықтығын, сенімділігін және уақтылылығын қамтамасыз ету;

3) ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету;

4) Банктің Қазақстан Республикасының азаматтық, салық, банктік заңнамасының, Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалау туралы заңнамасының, Қазақстан Республикасының валюталық реттеу және валюталық бақылау, төлемдер және төлем жүйелері, зейнетақымен қамсыздандыру, бағалы қағаздар нарығы, бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік, кредиттік бюролар және кредиттік тарихтарды қалыптастыру, коллекторлық қызмет, депозиттерге міндетті кепілдік беру, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл, акционерлік қоғамдар туралы заңнамасының, Банктің ішкі құжаттары талаптарының сақтауын қамтамасыз ету;

5) Банктің және оның қызметкерлерінің заңсыз қызметке, соның ішінде алаяқтыққа, қателіктерге, дәлсіздіктерге, алдауға, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға, Қазақстан Республикасының азаматтық заңнамасына сәйкес қаржылық құралдар немесе қаржылық активтер болып табылмайтын және біреуге құқықтық талапты қамтымайтын криптография құралдарын және (немесе) компьютерлік есептеулерді қолдана отырып, орталықсыздандырылған ақпараттық жүйеде жасалатын және есепке алынатын шамаларға байланысты Қазақстан Республикасының аумағында операцияларды жүзеге асыруға тартылуына жол бермеу.

Ішкі бақылау Банктің қызметінің барлық бағыттары мен бизнес-процестерін қамтиды.

Ішкі бақылау жүйесінің қатысушылары және олардың өзара әрекеттесу тәртібі

Банк ішкі бақылау жүйесінің қатысушыларын үш қорғаныс желісі негізінде анықтайды.

Ішкі бақылау жүйесінің тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін бірінші қорғаныс желісінде дербес құрылымдық бөлімшенің басшысы ішкі бақылау функцияларын жүзеге асырады және/немесе құрылымдық бөлімшеде басқарма бастығынан төмен емес лауазымдағы, тәуекел-үйлестіруші функцияларын қоса атқара алатын ішкі бақылаушыны (ішкі бақылаушыларды) тағайындайды. Банк филиалдарындағы ішкі бақылаушының функцияларын Бас банктің өз бизнес-бағыты бойынша ішкі бақылаушылары атқарады.

Банктегі бірінші қорғаныс желісі Банктің әртүрлі құрылымдық бөлімшелерінің күнделікті операцияларды дұрыс жүргізуін/күнделікті функцияларды орындауын қамтамасыз ету үшін әзірленген бақылау шараларынан тұрады. Бақылау шараларын құрылымдық бөлімшелер әзірлейді және процестердің, соның ішінде бизнес-процестердің ажырамас бөлігі болып табылады.

Екінші қорғаныс желісі Қазақстан Республикасының азаматтық, салық, банктік заңнамасының, Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалау туралы заңнамасының, Қазақстан Республикасының валюталық реттеу және валюталық бақылау, төлемдер және төлем жүйелері, зейнетақымен қамсыздандыру, бағалы қағаздар нарығы, бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік, кредиттік бюролар және кредиттік тарихтарды қалыптастыру, коллекторлық қызмет, депозиттерге міндетті кепілдік беру, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл, акционерлік қоғамдар туралы заңнамасының, Банк қызметіне әсер ететін шет мемлекеттер заңнамасының, сондай-ақ Банктің қаржы нарығында қызмет көрсету

және операциялар жүргізу тәртібін регламенттейтін Банктің ішкі құжаттарының талаптарының сақталуы үшін рәсімдерді ұйымдастырады.

Үшінші қорғаныс желісі Ішкі аудит бөлімшесінің комплаенс-тәуекелді басқару сапасы мен тиімділігіне тәуелсіз бағалауды жүргізеді.

Ішкі бақылауды жүзеге асырудың ішкі тәртібі мен рәсімдері

Ішкі бақылауды жүзеге асыру рәсімдері келесі өзара байланысты элементтер негізінде әзірленеді:

- 1) тәуекелдерді басқаруды бақылау;
- 2) бақылау іс-әрекеттері және өкілеттіктерді бөлу;
- 3) ақпарат және өзара әрекеттесу;
- 4) мониторинг жүргізу және кемшіліктерді түзету.

Ішкі бақылау жүйесі Банкке тән тәуекелдерді тұрақты негізде уақтылы анықталуы мен бағалануын, сондай-ақ Банктің ішкі құжаттарына сәйкес оларды барынша азайту бойынша уақтылы шаралардың қабылдануын бақылауды қамтамасыз етеді.

Міндеттерді бөлу шеңберіндегі бақылау функциялары мүдделер қақтығысының және оның туындау жағдайларының, заңсыз іс-әрекеттер жасалуының барынша азайтылуына, сондай-ақ бір құрылымдық бөлімшеге және (немесе) қызметкерге мынадай мүмкіндіктердің берілмеуіне ықпал етеді:

- 1) банк операцияларын және басқа да мәмілелерді жасау және сонымен бірге оларды есепте көрсетуді жүзеге асыру;
- 2) ақша төлеуге рұқсат беру және Банктің ішкі құжаттарында белгіленген лимиттерді ескере отырып, оларды нақты төлеуді жүзеге асыру;
- 3) Банк клиенттерінің шоттары бойынша және Банктің меншікті қаржылық-шаруашылық қызметін көрсететін шоттар бойынша операцияларды жүргізу;
- 4) кредит беру кезінде ұсынылатын құжаттардың сенімділігі мен толықтығын бағалау және кредиттің қайтарылуына мониторинг жүргізу;
- 5) мүдделер қақтығысы туындауы мүмкін қызметтің кез келген басқа салаларында әрекеттер жасау.

Банк операцияларына байланысты бақылаудың келесі әдістері қолданылады:

- 1) қос бақылау («төрт көз» және «бірлескен қолжетімділік» принциптері):

«төрт көз» принципі есептеулердің дұрыстығын тексеруге, операцияны санкциялауға және құжаттауға екінші қызметкерді тарту мақсатында бір қызметкердің жұмысын екінші қызметкердің тексеруін (мақұлдауын) талап етеді;

«бірлескен қолжетімділік» принципі екі немесе одан да көп қызметкердің құндылықтар мен құжаттардың физикалық қорғалуы үшін бірдей дәрежеде жауапты болатын рәсімді талап етеді. Жауапкершілік Банктің тиісті ішкі құжатымен белгіленеді және барлық қызметкерлердің назарына жеткізіледі;

- 2) операцияларды талдау:

дұрыс емес немесе санкцияланбаған операцияның алдын алу мәніне операцияға алдын ала талдау жүргізу;

санкцияланбаған операция жасалғаннан кейін оның жүргізілу фактісін анықтау мақсатында кейінгі талдау.

Операцияны талдаудың тиімділігін қамтамасыз ету үшін талдауды жүзеге асыратын тұлға осы операцияны жүргізетін қызметкерлерден тәуелсіз болуы тиіс;

- 3) Банк басшылығын Банк жұмысының көрсеткіштері, қаржылық жағдайлары және бюджеттен ауытқулар туралы ақпаратпен қамтамасыз ету үшін операциялардың нәтижелері туралы есептер;

- 4) Банк қызметкерлерін бақылау және қателерді анықтау әдістеріне оқыту;
- 5) деректердің қорғалуын қамтамасыз ету;
- 6) қызметкерлер қателерінен қорғауды қамтамасыз ету;
- 7) қателерді уақтылы анықтау мақсатында олардың бар-жоғын тексеру.

Ішкі бақылау шеңберінде Банктің қызметті жүзеге асыру процестерінің ішкі саясаттар мен рәсімдерге, сондай-ақ Қазақстан Республикасының азаматтық, салық, банктік заңнамасының, Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау

және қадағалау туралы заңнамасының, Қазақстан Республикасының валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы, төлемдер және төлем жүйелері туралы, зейнетақымен қамсыздандыру туралы, бағалы қағаздар нарығы туралы, бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы, кредиттік бюролар және кредиттік тарихтарды қалыптастыру туралы, коллекторлық қызмет туралы, депозиттерге міндетті кепілдік беру туралы, қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы, акционерлік қоғамдар туралы заңнамасына талаптарына сәйкестігіне тексерулер жүргізіледі.

Ішкі бақылау тұрғысынан Банктің барлық операциялары мен мәмілелерінің міндетті есебі қамтамасыз етіледі.

Банктің ішкі бақылау жүйесіне мониторинг жүргізуді тұрақты негізде бірінші және екінші қорғаныс желілері, сондай-ақ Банк Басқармасы жүзеге асырады.

Ішкі аудит бөлімшесі тексерулер барысында ішкі бақылаудың тиімділігіне бағалау жүргізеді.

Ішкі бақылаудың елеулі кемшіліктері Тәуекелдер жөніндегі комитет пен Банктің Директорлар кеңесінің назарына жеткізіледі. Тәуекелдер жөніндегі комитет ішкі бақылау жүйесінің жұмыс істеуіне бақылау жасайды.

3.9. Өтімділік тәуекелін анықтау, бағалау, оған мониторинг жүргізу және оны бақылау

Өтімділік тәуекелін анықтау әдістемесі

Өтімділік тәуекелін басқару рәсімдері аясында Банк өтімділік тәуекелін анықтау, бағалау, оған мониторинг жүргізу және оны бақылау бойынша тиімді процесті әзірледі, ол әртүрлі уақыт аралығында активтер, міндеттемелер және баланстан тыс құралдар бойынша ақша ағындарын егжей-тегжейлі болжауды қамтиды.

Банк өтімділік тәуекелінің деңгейіне әсер ететін барлық баланстық және баланстан тыс баптарды бағалайды. Банк өтімділік тәуекелін реттеу мақсатында қорландыруды тартуға деген Банктің қажеттілігін жабу үшін нарықтағы өтімділік деңгейін бағалайды.

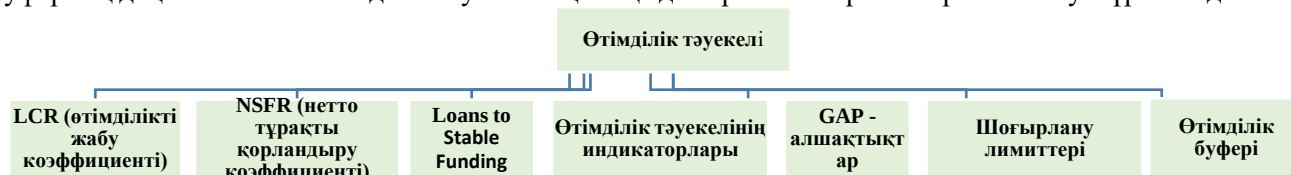
Нарықтағы өтімділік деңгейін бағалау клиенттік қорландыру құрылымына, қор нарығындағы операциялар көлеміне (РЕПО, своп және т.б. операциялар), ҚРҰБ ашық жайғасымына және т.б. көрсеткіштерге мониторинг жүргізу арқылы тұрақты негізде жүзеге асырылады.

Өтімділік тәуекелін басқару кезінде Банк активтер құнының төмендеуін және стресстік жағдайларда оларды сатудың өтімділік, табыстылық және капитал деңгейіне әсерін ескереді.

Активтер құнының төмендеуінің өтімділік, табыстылық және капитал деңгейіне әсерін бағалау стресс-тестілеу жүргізу кезінде, сондай-ақ GAP-талдау жүргізу кезінде жүзеге асырылады, оның шеңберінде активтер бойынша ақша ағыны (қажет болған жағдайда) дисконттардың (haircut) мөлшеріне түзетілуі мүмкін.

Банк өзі ұшырап жатқан өтімділік тәуекелі мен тәуекелдердің басқа түрлері арасындағы өзара байланысты ескереді.

Өтімділік тәуекелі мен тәуекелдердің басқа түрлері арасындағы байланыс стресс-тестілеу жүргізу кезінде ескеріледі, оның шеңберінде, мысалы, ұлттық валютаның құнсыздануы кезіндегі стресс-сценарий клиенттер қаражатының кетуімен қатар жүреді және осы сценарийлердің өтімділік буферінің деңгейіне және өтімділік тәуекелінің басқа да көрсеткіштеріне әсерін бағалау жүргізіледі.

Тәуекелдерді бағалау әдістемесі, соның ішінде сандық және сапалық әдістерді қолдану арқылы.

Тәуекел-тәбетті анықтау мақсатында Директорлар кеңесі өтімділік тәуекелі бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерін бекітеді, сондай-ақ ағымдағы, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік тәуекелдерін шектейтін ӨЖБП шеңберіндегі өтімділік жеткіліктілігінің сандық ішкі көрсеткіші қолданылады.

Өтімділікті жоғалту тәуекелі келесі құралдар/аналитикалық есептер арқылы өлшенеді және бақыланады:

1) өтімділіктің реттеуші (пруденциялық) нормативтері.

Өтімділік нормативтерінің есебі реттеушінің талаптарына сәйкес жүргізіледі;

2) Банк өтімділік тәуекелі бойынша тәуекел-тәбет деңгейлерін бекітеді, олар ағымдағы, қысқа мерзімді, орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік тәуекелдерін шектейді және келесілерге қойылған лимиттер болып табылады:

өтімділікті жабу коэффициенті (Liquidity Coverage Ratio, LCR) бойынша минималды мәні;

нетто тұрақты қорландыру коэффициенті (Net Stable Funding Ratio, NSFR) бойынша минималды мәні;

Loans to Stable Funding коэффициенті бойынша максималды мәні.

3) өтімділік алшақтықтарына ішкі лимиттерді белгілеу (GAP-талдау).

Банктің өтімділігін басқару кезінде GAP-талдауды қалыптастыру мен пайдаланудың түрлері, формалары мен мерзімдері Өтімділік тәуекелі бойынша GAP-есептілікті қалыптастыру, сондай-ақ пайыздық GAP-қа ішкі лимиттерді есептеу және белгілеу әдістемесінде баяндалған;

4) болашақ ақша ағындарын болжау және әртүрлі уақыт көкжиектері ішінде қалыпты және стресстік жағдайларда қорландырудағы ықтимал алшақтықтарды анықтау.

5) қорландыруды тарту қабілеттіліктерін бағалау, сондай-ақ қорландырудың негізгі көздерінің осалдығы мен шоғырлану деңгейін бағалау;

6) Банк балансының құрылымына және бизнес-бағыттарына тән, соның ішінде неғұрлым ұзақ кезеңде туындайтын ықтимал өтімділік тәуекелін бағалау;

7) Банктің шетел валюталары бағамдарының өзгеруіне осалдықтарын және шетел валюталарындағы қорландырудың негізгі көздерінің шоғырлану осалдықтарын анықтау, соның ішінде депозиторлардың түрлері, валюталар және депозиттердің түрі бөлінісіндегі депозиттер туралы есепті пайдалана отырып жүргізіледі;

8) қорландырудың бөлшек және бөлшек емес көздерін қоса алғанда, қорландыру көздерінің құрылымы мен сапасы және негізгі контрагенттер бойынша қорландыру көздерінің шоғырлану деңгейі туралы ақпарат;

9) өтімді активтер қорының деңгейі туралы есептің негізінде қысқа мерзімдерде және\немесе стресс жағдайында заемдар бойынша қамтамасыз етуді сату немесе беру арқылы өтімділікті алудың ықтимал мүмкіндіктерін бағалауға мүмкіндік беретін өтімділік қорының мөлшері, құрылымы және сипаттамалары туралы ақпарат;

10) Банк өтімділігіне бірқатар факторлардың әсерін стресс-тестілеу.

Жүргізілетін стресс-тестілеудің параметрлері, негізгі түрлері мен рәсімдері, стресс-тестілеуді өткізу кезеңділігі, стресс-тестілеу нәтижелері туралы есеп берушілік «Қазақстан Халық Банкі» АҚ қызметіне түрлі макроэкономикалық факторлардың әсерін стресс-тестілеуді өткізу қағидалары мен рәсімдерімен регламенттелген;

11) өтімділік тәуекеліне мониторинг жүргізуді және оны бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін өтімділік тәуекелі туралы ерте ескерту индикаторлары.

Өтімділік тәуекелі туралы ерте ескерту индикаторларының көрсеткіштері бойынша тұрақты есептілік түрлері, формалары мен оны ұсыну мерзімдері «Қазақстан Халық Банкі» АҚ-ның Нарықтық тәуекел, өтімділік тәуекелі және шектеулі қорландыру тәуекелдері туралы ерте ескерту индикаторларын анықтау әдістемесінде баяндалған, ол сондай-ақ өтімділік тәуекелін басқару процесінің қатысушылары арасындағы ақпарат алмасу тәртібін регламенттейді;

Банкке өтімділік тәуекелін уақтылы анықтауды, өлшеуді, оған мониторинг жүргізуді және оны бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін басқа да бағалау индикаторлары.

Әртүрлі уақыт көкжиектерінде активтер, міндеттемелер және баланстан тыс құралдар бойынша ақша ағындарын болжау процесі.

Банктің қысқа мерзімді өтімділік тәуекелін басқару үшін, Банктің жауапты бөлімшелері ақша қаражаттарының қозғалысына күнделікті мониторинг және болжау жүргізеді. Ұзақ мерзімді өтімділік тәуекелін басқаруды АПКОМ өтімділіктің ұзақ мерзімді жайғасымдарын талдау және әртүрлі әдістермен елеулі теріс жайғасымды басқару бойынша шешімдер қабылдау арқылы жүзеге асырады.

Өтімділік тәуекелін басқару мақсатында Банк болашақта өтімді активтердің ықтимал тапшылығын анықтау үшін ақша қаражатының келуі мен кетуін бағалауды жүргізеді. Банк активтер мен міндеттемелер бойынша болжамды ақша ағындарын, соның ішінде баланстан тыс талаптар мен міндеттемелерді өлшейді және болжайды, оның шеңберінде қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер бойынша ақша ағындары арасындағы алшақтықтардың құрылымы талданады (GAP-талдау).

Банктің функциялары мен міндеттерін көрсете отырып, әртүрлі уақыт көкжиектеріндегі өтімділік тәуекелдерін бақылау және оларға мониторинг жүргізу процестері.

Банктің қабылдайтын орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік тәуекелінің көлемін бақылау мақсатында, АПКМ Банктің тәуекел-менеджмент қызметінің ұсыныстары негізінде және өтімділікті басқаруға жауапты бөлімшелермен келісе отырып, шартты талаптарды / міндеттемелерді ескере отырып, активтер мен міндеттемелер арасындағы алшақтықтарға лимиттердің шекті мәндерін бекітеді.

Өтімділік тәуекелін басқару мақсатында тек теріс кумулятивті алшақтықтар лимиттеледі.

Лимиттер Банктің қызметінің, соның ішінде стресстік жағдайлардағы үздіксіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін деңгейде белгіленеді. Өтімділік тәуекелін бақылау лимиттері белгіленген кезде олардың Банк қызметіне және оның операцияларына, сондай-ақ өтімділік тәуекелі бойынша тәуекел-тәбетке сәйкестігі қамтамасыз етіледі.

Сондай-ақ лимиттерді белгілеу кезінде келесі сандық және сапалық параметрлер назарға алынады:

- РЕПО операциялары үшін ықтимал қолданылуы мүмкін ҚР МБҚ портфелінің көлемі;
- бағалы қағаздар портфелінің өтімділік дәрежесі;
- Банктің банкаралық нарықта, сондай-ақ корпоративтік клиенттерден ақша қаражатын тарта алу қабілеті;
- Банк активтері/міндеттемелері балансы құрылымының олардың өтеу мерзімдері бөлінісіндегі динамикасы;
- белгіленген кезеңдер бөлінісіндегі кумулятивті алшақтықтардың динамикасы;
- өзгесі.

Кумулятивті алшақтықтарға белгіленген лимиттердің мөлшері кемінде жыл сайынғы негізде немесе қажеттілігіне қарай қайта қаралады.

Ерте ескерту индикаторлары

Өтімділік тәуекелі туралы ерте ескерту индикаторлары – Банктің өтімділік тәуекеліне және шектеулі қорландыру тәуекелдеріне ұшырағыштық дәрежесін сипаттайтын сандық және сапалық көрсеткіштер, сондай-ақ олардың негізінде тәуекелдің сыни деңгейіне жақындау дәрежесі анықталады және тәуекелді барынша азайту бойынша шаралар қабылданады.

Өтімділік тәуекелі және шектеулі қорландыру тәуекелдері индикаторларын іріктеу барысында Банк келесі принциптерді басшылыққа алады:

1) тиімділік. Индикаторлар Банктің өтімділігі мен қорландыруына қатысты ахуалдың нашарлау ықтималдығын толық мөлшерде болжауы, өтімділік тәуекелі мен шектеулі қорландыру тәуекелдері туралы ескертуі, сондай-ақ өтімділік тәуекеліне және шектеулі қорландыру тәуекеліне мониторинг жүргізуді және оны бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік беруі керек;

2) ашықтық. Индикаторларды есептеулер күрделі болмауы керек. Статистикалық деректерді талдау үшін жалпы қабылданған әдістер қолданылуы керек. Индикаторларды есептеу үшін құрамдас бөліктер ретінде түсінікті/түсіндіруге болатын көрсеткіштер таңдалады;

3) қолжетімділік. Өтімділік тәуекелі және шектеулі қорландыру тәуекелдері туралы ерте ескерту индикаторлары, сондай-ақ олардың құрамдас көрсеткіштері ашық қолжетімділікте болуы, тарихи деректердің тереңдігі кемінде 1 жыл болуы және үнемі жаңартылып отыруы керек;

4) салыстырмалылық. Индикаторлар көбінесе әртүрлі коэффициенттер немесе пайыздар болып табылатын салыстырмалы шамалар болуы керек;

5) реттеуші талаптарға сәйкестігі. Өтімділік тәуекелі және шектеулі қорландыру тәуекелдері туралы ерте ескерту индикаторларының мағыналық мәндері мен сипаттамалары тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйесі бөлігіндегі талаптарға сәйкес келуі керек.

Банк өтімділік тәуекелі туралы ерте ескертудің ішкі және нарықтық индикаторларын әзірлейді. Банк ерте ескертудің сапалық және сандық индикаторларының триггерлерін анықтайды.

01.01.2026 ж. ерте ескерту индикаторларының барлығы орындалуда.

01.01.2026 ж. арналған өтімділік тәуекелі туралы ерте ескерту индикаторларының жүйесі

	Индикаторлар	Көрсеткіш
	Өтімділік тәуекелінің ішкі индикаторлары	

1	Активтердің жылдам өсуі, әсіресе мерзімінен бұрын алып алу мүмкіндігі бар немесе өтеу мерзімі белгіленбеген міндеттемелер есебінен қаржыландырылатын активтердің жылдам өсуі	Клиенттерге қойылатын талаптардың динамикасы
2	Жиынтық активтерде жоғары сапалы өтімді активтер үлесінің және/немесе олардың көлемінің айтарлықтай азаюы	Жоғары сапалы өтімді активтер көлемі
3	3 (үш) және одан да көп есепті кезеңдер (айлар) бойы LCR-дің бірізді төмендеуі	Өтімділікті жабу коэффициенті
4	3 (үш) және одан да көп есепті кезең (ай) бойы LCR-дің төмендеуі	Өтімділікті жабу коэффициенті
5	Бір ай ішінде ақша қаражатының нетто кетісінің айтарлықтай ұлғаюы	Бір ай ішіндегі ақша қаражатының нетто кетісінің көлемі
6	Жекелеген активтерде, міндеттемелерде шоғырланудың ұлғаюы	Клиенттер алдындағы міндеттемелердегі 10 ең ірі депозиторлардың үлесі
7	Ұлттық және шетел валюталарында өтімділік алшақтықтарының ұлғаюы	1 айға дейінгі кумулятивті GAP жалпы
		1 айға дейінгі кумулятивті GAP теңге
		1 айға дейінгі кумулятивті GAP валюта
8	Міндеттемелерді өтеудің орташа өлшемді мерзімдерінің айтарлықтай төмендеуі	Депозиттерді өтеудің орташа өлшемді мерзімі (жылмен)
9	Өтімділік тәуекелі бойынша Банктің ішкі лимиттерінің және (немесе) пруденциялық нормативтердің жол берілетін ретінде белгіленген, бірақ тәуекел деңгейін төмендету мақсатында тәуекелдерді басқару жүйесінің қолданыстағы рәсімдерінде жекелеген түзету шараларын талап ететін мәндерге жақындау	Өтімділік нормативтері (k4)
10	Банк қызметіне байланысты жағымсыз үрдістер немесе жоғары тәуекел, соның ішінде жұмыс істемейтін кредиттердің ұлғаюы	NPL90+ үлесі
11	Кірістердің айтарлықтай азаюы, активтер сапасы мен Банктің жалпы қаржылық ахуалының нашарлауы	1 айдағы таза пайыздық маржа
		Меншікті капиталдың жеткіліктілік коэффициенті (k2)
		Провизиялардың NPL90+ қатынасы
Өтімділік тәуекелінің нарықтық индикаторлары		
12	Банкпен байланысты жағымсыз ақпарат, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдарындағы жағымсыз ақпарат	БАҚ-тағы ақпарат
13	корпоративтік немесе бөлшек қорландыру құнының өсуі	ҚДКҚ депозиттері бойынша сыйақының шекті мөлшерлемелері, теңге
		ҚДКҚ депозиттері бойынша сыйақының шекті мөлшерлемелері, шетел валютасы
14	Банктің кредиттік рейтингінің төмендеуі	Банктің минималды кредиттік рейтингінің төмендеуі
15	Акциялардың баға белгіленімдерінің төмендеуі немесе Банк борышы құнының өсуі(CDS)	Соңғы бір ай ішіндегі Банк акциялары бағасының бір күндегі максималды төмендеуі
16	контрагенттердің қосымша қамтамасыз етуді ұсыну бойынша талаптарының өсуі және/немесе қамтамасыз етусіз жаңа мәмілелер бойынша және мерзімдерді ұзарту бойынша бас тартулар	Банк тарапынан қамтамасыз етуі бар құралдар болған жағдайда, мәміленің жалпы сомасынан қамтамасыз ету үлесін ұлғайту бойынша контрагент талаптарының пайда болуы
17	Банк үшін берілген кредит желілерінің жабылуы немесе белгіленген мөлшерінің азаюы	Өтеу мерзімі 1 айға дейінгі кредиттік мекемелер қаражатының жоғары сапалы өтімді активтерге қатысты үлесі
18	Бөлшек сауда депозиттері кетісінің ұлғаюы	Жеке тұлғалар қаражатының динамикасы

19	мерзімдік корпоративтік депозиттер кетісінің ұлғаюы	Заңды тұлғалар қаражатының динамикасы
20	ұзақ мерзімді қаржыландыруды тартудағы қиындықтар	Шығарылған облигацияларды жарияланған бірінші күні орналастыру көлеміне сай толық орналастырмау

Күн ішіндегі өтімділік тәуекелін басқару рәсімдері

Банк төлемдер мен есеп айырысулар бойынша міндеттемелерді қалыпты, сондай-ақ стресстік жағдайларда уақытылы орындау мақсатында күн ішіндегі өтімділік жайғасымын және ілеспелі тәуекелдерді белсенді басқарады, осылайша төлем және есеп айырысу жүйелерінің үздіксіз жұмыс істеуіне септігін тигізеді.

Ағымдағы және қысқа мерзімді өтімділікті басқару өтеуге дейін қалған мерзімі 3 (үш) айдан аз мерзімі бар активтер мен пассивтерді басқару болып табылады. Қысқа мерзімді өтімділікті басқару кезінде өтеуге дейін («талап етілгенге дейін») белгіленген мерзімі жоқ активтерді/пассивтерді, өтеу мерзімі бір айға дейінгі активтерді/пассивтерді, сондай-ақ активтердің бұрын күтілмеген ықтимал келуін, пассивтердің кетісін басқаруға ерекше назар аударылады.

Ағымдағы және қысқа мерзімді өтімділікті басқару, сондай-ақ өтімділік бойынша пруденциялық нормативтерді орындау жауапкершілігі белгіленген өкілеттіктер шеңберінде Банктің бөлімшелеріне жүктеледі, соның ішінде келесілер жүктеледі:

1) ақшаның күтілетін келуі мен кетуін ескере отырып, өтімділіктің күндізгі жайғасымын бақылау, операциялық күннің әртүрлі кезеңдерінде туындайтын қаржыландырудың ықтимал тапшылығының көлемін болжау;

2) өтімділіктің келіп түсетін немесе шығатын ағындарының негізгі көздері ретінде әрекет ететін негізгі клиенттерді айқындау, тұрақты байланыс орнату және жақын болашақтағы ірі түсімдер мен алып қоюлар туралы хабардар болу арқылы ақшаның келулері мен кетулерін болжау;

3) өтімділік ағындары мен ықтимал кредиттік қажеттіліктер ерекше жоғары болатын негізгі кезеңдерді, күндерді және жағдайларды анықтау;

4) бизнес-бөлімшелердің қажеттіліктерін түсіну;

5) қажетті қосымша күн ішіндегі өтімділік көлемін немесе басым төлемдерді жабу үшін өтімділік ағынын шектеу қажеттілігін анықтау мақсатында, күтілетін төлемдерге қатысты күн ішіндегі өтімділік жайғасымын бақылау;

6) қысқа мерзімде қажетті күн ішіндегі өтімділіктің жеткілікті деңгейін алу мақсатында қорландырудың сенімді көздерінің болуы;

7) күн ішіндегі қажеттіліктерге сәйкес негізгі клиенттердің қаражаттарының кетуіне мониторинг жүргізу;

8) қызметтің үздіксіздігін қамтамасыз ету шараларын қоса алғанда, күндізгі өтімділік ағындарында күтпеген алшақтықтар туындаған жағдайда Банктің әрекет ету шаралары, соның ішінде (соның ішінде күтпеген жағдайларға арналған Қаржыландыру жоспары шеңберінде).

Ағымдағы және қысқа мерзімді өтімділікті басқарудың ең маңызды параметрлерінің бірі — өтімділіктің қысқа мерзімді келулерінің/кетулерінің болжамына және Банктің белгіленген пруденциялық және ішкі нормативтерді бір мезгілде сақтай отырып, өздерінің ағымдағы міндеттемелерін орындауды қамтамасыз етудің тұрақты қабілеттілігін қолдау мақсатында оларды қолда бар өтімділік көздерімен салыстыруға бағытталған өтімділікті күнделікті жоспарлау (күн ішіндегі өтімділікті басқару) болып табылады.

Өтімді құралдардың артық болуын немесе тапшылығын болдырмау үшін Банктің жауапты бөлімшелері өтімді құралдарды тарту және пайдалануға жауапты Банктің барлық құрылымдық бөлімшелерінің қызметін бақылайды және өз қызметін Банктің осы құрылымдық бөлімшелерінің жұмысымен үйлестіреді.

Банктің ағымдағы және қысқа мерзімді өтімділігін басқаруды Банктің бөлімшелері өтімді құралдардың ағымдағы қалдықтарын және өтімді құралдардың жоспарланған келуін/кетуін талдау негізінде жүзеге асырады. Өтімділікке жауапты бөлімшелердің және қызметкерлері барлық банктік шоттар бойынша ақша ағындарының қозғалысы туралы ақпаратқа қолжетімділігі бар және ақшаның қолма-қол ақша түрінде де, сондай-ақ қолма-қол емес ақша түрінде де ықтимал кетулерін немесе келулерін талдайды.

Бос ресурстардың көлемі, сондай-ақ олардың тапшылығы пруденциялық нормативтерді орындау үшін қажетті қорды ескере отырып, өтімді (ауыртпашылық салынбаған) активтердің ағымдағы қалдықтары мен ағымдағы/жоспарланған клиенттік төлемдер арасындағы айырмашылық ретінде анықталады. Бос ресурстарды (ресурстар тапшылығын) есептеу қосымша күндізгі

өтімділікті тарту немесе өтімділіктің кетуін шектеу қажеттілігін бағалау үшін күтілетін ақша ағымдарын және қолда бар өтімділік көздерін ескере отырып, өтімділіктің күндізгі жайғасымдарын бақылауға мүмкіндік береді.

Орта мерзімді өтімділікті басқару деп өтеуге дейін қалған мерзімі 3 (үш) айдан 1 (бір) жылға дейінгі мерзімі бар активтер мен пассивтерді басқару болып табылады. ал ұзақ мерзімді өтімділікті басқару деп 1 (бір) жылдан асатын мерзімі бар активтер мен пассивтерді басқару болып табылады.

Орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділікті басқару көбінесе стратегиялық жоспарлауды және қаражатты тарту мен орналастыру үшін жауапты Банктің көптеген құрылымдық бөлімшелерінің жұмысын үйлестіруді білдіретіндіктен, бұл процесс үшін жауапкершілік АПКОМ-ға жүктелген.

Өртүрлі уақыт көкжиектеріндегі өтімділік тәуекелін бақылауға, мониторинг жүргізуге және жұмсартуға қолданылатын құралдар.

Орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділік тәуекелін тиімді басқару үшін Банктің тәуекел-менеджмент қызметі келесі есептерді жасайды:

- 1) орта мерзімді және ұзақ мерзімді өтімділікті басқару құралы болып табылатын өтімділік GAP-ы;
- 2) Өтімділік көкжиегі;
- 3) Сондай-ақ 3.9-бөлімде көрсетілген есептер.

Өтімділік тәуекелі бойынша белгіленген лимиттерді көрсетілген, қабылданатын тәуекелдердің көлемі

Өтімділік бойынша пруденциялық нормативтердің динамикасы

Көрсеткіш	Пруд.лимит	01.01.2025	01.04.2025	01.07.2025	01.10.2025	01.01.2026
Ағымдағы өтімділік коэффициенті (k4)	$k4 \geq 0,3$	1,504	1,709	1,737	1,845	1,815
Мерзімді өтімділік коэффициенті (k4-1)	$k4-1 \geq 1$	1,449	1,424	1,203	1,304	1,330
Мерзімді өтімділік коэффициенті (k4-2)	$k4-2 \geq 0,9$	1,278	1,194	1,157	2,271	2,569
Мерзімді өтімділік коэффициенті (k4-3)	$k4-3 \geq 0,8$	1,114	1,085	1,133	1,006	1,185
Мерзімді валюталық өтімділік коэффициенті (k4-4)	$k4-4 \geq 1$	4,515	5,886	3,707	4,305	4,993
Мерзімді валюталық өтімділік коэффициенті (k4-5)	$k4-5 \geq 0,9$	3,112	4,113	2,927	2,505	3,436
Мерзімді валюталық өтімділік коэффициенті (k4-6)	$k4-6 \geq 0,8$	2,737	2,927	2,860	2,320	2,938

2025 жыл бойы өтімділік бойынша пруденциялық нормативтердің динамикасы тұрақты жоғары деңгейде болды, өтімділік көрсеткіштері сақталды.

Тәуекел-тәбет деңгейлерінің динамикасы

	жасыл	сары	қызыл	01.01.2025	01.04.2025	01.07.2025	01.10.2025	01.01.2026
Өтімділікті жабу коэффициенті	$\geq 105\%$	100% - 105%	$< 100\%$	170,3%	143,9%	153,2%	148,2%	154,1%
Нетто тұрақты қорландыру коэффициенті	$\geq 105\%$	100% - 105%	$< 100\%$	114,3%	112,2%	114,6%	114,5%	120,8%

2025 жыл бойы кумулятивті алшақтықтар белгіленген лимиттер шеңберінде болды.

Өтімділік алшақтықтары туралы егжей-тегжейлі ақпарат, сондай-ақ алдыңғы кезеңмен салыстыру Банктің интернет-сайтында жарияланған Банктің қаржылық есептілігінде көрсетілген.

АПКОМ-ның 30.12.2026 ж. №186 шешімімен лимиттер мен тәуекел индикаторларына, соның ішінде өтімділік ГЭП-і лимиттеріне жыл сайынғы жоспарлы қайта қарау жүргізілді.

Банктің тәуекелдер қызметі Банктің өтімділік тәуекеліне тұрақты мониторинг пен бағалау жүргізеді және өтімділік жағдайының нашарлау белгілері анықталған жағдайда, өтімділікті басқаруға жауапты Банк бөлімшелерімен бірлесіп, басқарушылық шешімдер қабылдау үшін АПКМ-да кейіннен қаралатын жедел алдын алу іс-шараларын талдау және әзірлеу жүргізеді.

4. Капиталды басқару жүйесі туралы ақпарат.

4.1. Ішкі (экономикалық) капитал және ішкі (экономикалық) капиталды бөлу

Ішкі (экономикалық) капитал – елеулі тәуекелдерді, соның ішінде банк қабылдаған ықтимал тәуекелдерді жабу үшін қажетті, банк ішінде өз модельдерін қолдана отырып есептелген капитал. Тәуекелдерді басқару жүйесін жетілдіру мақсатында Банкте «Қазақстан Халық Банкі» АҚ-ның ішкі (экономикалық) капиталын бағалау рәсімі» бекітілген. Ішкі (экономикалық) капиталды бағалау нәтижелері стратегиялық және бюджеттік жоспарлау процестерінде, тәуекел-профилі мен тәуекел-тәбетті анықтауда, Банктің елеулі тәуекелдерін басқару бойынша ішкі лимиттерді белгілеуде, әртүрлі макроэкономикалық факторлардың Банк қызметіне әсерін стресс-тестілеуде қолданылады. Банктің Тәуекелдер қызметі тоқсанына кемінде 1 рет Банктің ішкі (экономикалық) капиталын есептеуді және оған мониторинг жүргізуді жүзеге асырады және нәтижелерін тәуекелдер бойынша басқарушылық есептілік шеңберінде көрсетеді.

4.2. Тәуекел түрлері бөлінісіндегі экономикалық капиталды бағалау

	01.01.25		01.04.25		01.07.25		01.10.25		01.01.26	
	млрд. тенге	Үлесі, %	млрд. тенге	Үлесі, %	млрд. тенге	Үлесі, %	млрд. тенге	Үлесі, %	млрд. тенге	Үлесі, %
Кредиттік тәуекелдер	561	71%	572	53%	566	51%	599	52%	414	46%
<i>КБ</i>	458	58%	467	43%	459	41%	496	43%	324	36%
<i>ОБ</i>	47	6%	47	4%	47	4%	50	4%	40	4%
<i>ШБ</i>	3	0%	2	0%	2	0%	3	0%	3	0%
<i>ББ</i>	53	7%	56	5%	57	5%	50	4%	47	5%
Нарықтық тәуекелдер	243	16%	373	35%	416	37%	411,5	36%	354,1	39%
<i>валюталық</i>	0,08	0%	3	0%	2	0%	5	0%	1,4	0%
<i>бағалық</i>	12	1%	3*	0%	7	1%	8,5	1%	1,0	0%
<i>пайыздық</i>	231	15%	367	34%	407	36%	398	35%	351,7	39%
Операциялық тәуекелдер	105	13%	136	13%	136	12%	136	12%	136	15%
ЭК бойынша барлығы	909		1 082		1 118		1 146,5		904,1	
МК	3073		3 267		3 179		3 261		3 508	
МК/ЭК коэф.	3,38		3,02		2,84		2,84		3,88	

2025 жылғы экономикалық капитал 0,5%-ға азайып, 904,1 млрд теңгені немесе МК-ның 25,8%-ын құрады (лимит МК-ның 100%-нан аспайды)

2025 жылы экономикалық капиталдың өзгеруінің негізгі себептері мыналар болып табылады:

- КБ және ОБ бойынша AQR нәтижелері бойынша LGD-нің өзгеруі есебінен кредиттік тәуекелдердің 26,2%-ға азаюы;
- нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің құбылмалылығының артуына байланысты пайыздық тәуекелдің өсуі есебінен нарықтық тәуекелдердің 45,7%-ға өсуі;
- 2024 ж. жылдық жалпы кірістің артуына байланысты операциялық тәуекелдердің 30,0%-ға өсуі

5. Стресс-тестілеу туралы ақпарат

5.1. Стресс-тестілеуді жүргізу рәсімі және бекітілген стресс-тестілеу сценарийлері.

Стресс-тестілеуді жүргізу рәсімі Банктің бекітілген нормативтік құжаты — «Қазақстан Халық Банкі» АҚ-ның қызметіне түрлі макроэкономикалық факторлардың әсерін стресс-тестілеу жүргізу қағидалары мен процедуралары (бұдан әрі – Қағидалар) шеңберінде жүзеге асырылады.

Қағидалар Банктің қаржылық жағдайына ерекше, бірақ болуы мүмкін оқиғалардың ықтимал әсерін бағалау мақсатында стресс-тестілеуді жүргізу параметрлерін, тәртібін және кезеңділігін белгілейді.

Қағидалар Банктің стратегиясына, ағымғы нарықтық және экономикалық жағдайға, тәуекелдер профиліне және екінші деңгейдегі банктер үшін тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйесін қалыптастыру бөлігінде Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына, сондай-ақ әртүрлі факторлардың өз қызметіне әсерін бағалау бойынша Банктің ішкі қажеттіліктеріне сәйкес келеді.

Қағидалардың негізгі мақсаты жүргізілетін стресс-тестілеудің негізгі түрлері мен рәсімдерін, стресс-тестілеуді жүргізу кезеңділігін, стресс-тестілеу нәтижелері туралы есеп берушілікті айқындау болып табылады.

Банк құрылымы мен жиілігі таңдалған бизнес-модельге, қызметінің ауқымына, операциялардың түрлері мен күрделілігіне, сондай-ақ Банктің Қазақстан Республикасының қаржы жүйесіндегі рөліне сәйкес келетін стресс-тестілеулер жүргізеді.

Қағидаларды Банктің құрылымдық бөлімшелері орындауға міндетті, сондай-ақ Банктің еншілес ұйымдарында сақтауға ұсынылады.

Қолданылатын өткізу тетігіне байланысты Банк келесі сценарийлерге сәйкес стресс-тестілеуді жүзеге асырады:

1) жалпы экономикалық сценарий бойынша стресс-тестілеу (оның ішінде ҚРҰБ, ҚНРДА-дан алынған сценарийлер);

2) айрықша сценарий бойынша стресс-тестілеу.

Стрестік жағдайларда туындайтын ықтимал тәуекелдерді анықтау мақсатында Банк мерзімді негізде (бірақ жарты жылда кемінде бір рет) капиталдың жеткіліктілігіне ықтимал қауіп көздерін анықтау үшін стресс-тестілеу жүргізеді. Нашарлап жатқан нарықтық жағдайларда немесе уәкілетті алқалы органдардың талабы бойынша Банк стресс-тестілеулерді жүргізу жиілігін арттыру мүмкіндігіне ие.

Стресс-тестілеуді Банк келесі әдістерді қолдану арқылы жүргізеді:

1) сценарийлік талдау;

2) сезімталдықты талдау.

Банктің Директорлар кеңесі стресс-тестілеу процесінің нәтижелерін Банктің стратегиялық және бюджеттік жоспарлау процесіне біріктіреді. Стресс-тесттердің нәтижелері лимиттерді белгілеу кезінде, күтпеген жағдайлар орын алғанда капиталдың жеткіліктілікті болуын қолдау кезінде, соның ішінде процестің кемшіліктерін жою мақсатында, сондай-ақ оларды Директорлар кеңесі бекіткен Банктің тәуекел-тәбетінің деңгейімен салыстыру үшін қолданылуы мүмкін.

5.2. Макроэкономикалық сценарийлерді айқындау әдістемесі

Макроэкономикалық сценарийлерді айқындау процесінің қатысушылары – Банктің Тәуекел-менеджмент қызметі және Банктің еншілес ұйымы «Halyk Finance» АҚ.

Макроэкономикалық сценарийлерді айқындау процесі келесі талаптарды қамтиды:

1) сценарийлердің ең аз саны – базалық және стресстік сценарийді қоса алғанда, кемінде 2;

2) макроэкономикалық көрсеткіштердің тізімі, оның ішінде, бірақ бұлармен шектелмей:

- ҚР-дағы нақты ЖІӨ динамикасы;
- мұнай бағасы;
- ҚР-дағы инфляция;
- USD/KZT валютасының бағамы;
- ҚРҰБ базалық мөлшерлемесі;
- ҚР-дағы жұмыссыздық деңгейі;
- құрылыс жұмыстарының көлемі;
- ҚР-дағы жылжымайтын мүліктің орташа бағалары.

Макроэкономикалық сценарийлерді болжау процесі әлемдік экономикадағы және Қазақстандағы ағымдағы экономикалық жағдайды бағалауға, деректер базаларын жаңартуға, әлемдік экономика мен Қазақстан экономикасының әрі қарайғы даму келешектеріне және тәуекелдеріне қатысты гипотезаларды бағалауға және келісуге, модельді симуляциялау және сарапшылық түзетулерді енгізу бойынша техникалық жұмыстарға, болжам нәтижелерін ресімдеу жұмыстарына байланысты міндеттер кешенін қамтиды. Макроэкономикалық көрсеткіштердің негізгі сценарийлерін болжау Банктің Тәуекел-менеджмент қызметінің сұратуы бойынша жүзеге асырылады, мұнда мұнай бағасы, нақты ЖІӨ динамикасы, инфляция, жұмыссыздық деңгейі, өнеркәсіптік өндіріс индексі, жылжымайтын мүлік бағасының индексі, басқа да негізгі баға индекстері, валюта бағамдары, пайыздық мөлшерлемелер және басқа да параметрлер сияқты индикаторлар орталық орын алады. Барлық көрсеткіштер үшін қолданылатын модельдеу тәсілі тарихи қатарлардың регрессиялық талдауына негізделген, бірақ қаралатын факторлар мен айнымалылардың іріктемесі мен жиынтығы әртүрлі болуы мүмкін, бұл ретте мәндердің салыстырмалылығына назар аударылады.

Стресс-тестілеу сценарийлері туралы мәліметтер

№	Стресс-тестілеу сценарийі	Сценарий параметрлері	Уақыттық горизонт, мерзімділік	Тәуекел түрі
1	2	3	4	5
	Жалпы экономикалық сценарий бойынша (сценарийлік талдау әдісімен) өткізілген Банктің 2026 жылға арналған қаржылық тұрақтылығын стресс-тестілеу нәтижелері	- ҚР-дағы нақты ЖІӨ динамикасы; - мұнай бағасы; - ҚР-дағы инфляцияс; - USD/KZT валюта бағамы; - ҚРҰБ базалық мөлшерлемесі; - ҚР-дағы жұмыссыздық деңгейі; - құрылыс жұмыстары ауқымы; - ҚР-дағы жылжымайтын мүліктің орташа бағасы.	1 жыл, мерзімділігі жыл сайын	Кредиттік тәуекел, нарықтық тәуекел (валюталық, пайыздық, бағалық) және өтімділік тәуекелдері. Тәуекелдердің капиталдың жеткіліктілігіне қорытынды әсері.
2	2025 жылға арналған Айрықша сценарий бойынша сезімталдықты талдау әдісімен жүргізілген стресс-тестілеудің нәтижелері	- теңгенің құнсыздануы; - мұнай бағасының төмендеуі; - Банктің кредиттік рейтингінің төмендеуі, Банктің сенімділік деңгейіне ықпалын тигізетін Банк туралы жағымсыз ақпараттың пайда болуы; - нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруі; - ЖІӨ-нің төмендеуі; - Қазақстандағы инфляцияның өсуі; - жылжымайтын мүлік бағасының төмендеуі	1 жыл, мерзімділігі жыл сайын	Кредиттік тәуекел, нарықтық тәуекел (валюталық, пайыздық, бағалық) және өтімділік тәуекелдері. Тәуекелдердің капиталдың жеткіліктілігіне және LCR-ге қорытынды әсері

5.3. Жалпы экономикалық сценарий бойынша стресс-тестілеу (сценарийлік талдау әдісімен)

Банк стресс-тестілеуге арналған жорамалдарды белгілеу кезінде консервативті-ұстамды тәсіл әзірледі. Стресс-тестілеу капиталдың жеткіліктілік деңгейінің төмендеуіне әсер ететін, ықтималдығы төмен, бірақ іске асырылуы мүмкін сыртқы және ішкі көрсеткіштердің теріс өзгерістеріне бағытталған.

Жалпы экономикалық сценарий бойынша стресс-тестілеудің (сценарийлік талдау әдісімен) мәні айтарлықтай шығындарға әкеп соғуы мүмкін кешенді, жүзеге асуы екіталай, бірақ ықтимал

оқиғаларды іске асыру кезінде қаржы институтының тұрақтылығын бағалауда жатыр. Сценарийлік талдау гипотетикалық сценарийлерге де, тарихи оқиғалардың қайталануынан тұрақтылықты бағалауға да негізделуі мүмкін, сонымен қатар, тұтастай алғанда және экономиканың жекелеген салалары бойынша экономикалық өсудің құлдырауын қосқанда, елдің экономикалық жағдайының төмендеуінің әсерін бағалауға негізделеді. Сценарийді таңдау тарихи деректердің болуы, сценарийлерді құрудың қиындығы, тестілеу жылдамдығы және Банктің жеке сипаттамалары сияқты бірқатар факторларға байланысты.

Сценарийлік талдау тәуекел факторлары кешенінің банк қызметіне ықтимал бір мезгілдік әсерін бағалауға мүмкіндік береді.

Жалпы экономикалық сценарийді (немесе сценарийді) әдетте, тәуекел-менеджмент қызметі Қағидалардың 4-тарауына сәйкес Банктің жалпы экономикалық және нарықтық конъюнктурасын, тәуекел-бейінін және (бар болса) Банк басшылығының ұсынымдарын ескере, «Halyk Finance» АҚ Банкінің еншілес ұйымы сарапшыларын тарта отырып әзірлейді. Тәуекел-менеджмент қызметі стресс-тестілеу сценарийлерін әзірлеу кезінде пайдаланылатын жекелеген болжамдарды сондай-ақ, тарихи оқиғаларды талдау негізінде айқындауы мүмкін.

Стресс-тестілеудің сценарийлері мен жорамалдарын әзірлеу кезінде Банк мыналарды басшылыққа алады:

- Сценарий Банкке төнетін ықтимал барлық елеулі тәуекелдерді қамтиды;
- стресс-тестілеу кезінде Банк тәуекелдердің әртүрлі түрлерінің өзара байланысын қарастырады;
- Банк стресс-тестілеуге жол беруді айқындау кезінде консервативті тәсілді ұстанады;
- сценарийдің түрі мен ауырлық дәрежесіне негізделе отырып, Банк өз қызметіне қатысты бірқатар жорамалдардың орындылығын ескереді.

Банк капиталдың жеткіліктілік деңгейінің қазіргі сәтте қаншалықты жоғары екеніне қарамастан, қысқа мерзімді және созылыңқы, сондай-ақ идиосинкртикалық және нарықтық сценарийлерді қарастырады, соның ішінде:

- энергия ресурстарының құнын төмендету;
- капитал нарықтарының қолжетімділігінің болмауы;
- ұлттық валюта бағамының әлсіреуі;
- жылжымайтын мүлік нарығындағы дағдарыс;
- пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруі;
- ауылшаруашылық секторының дағдарысы, қажет болған жағдайда, Банкке айтарлықтай әсер еткен жағдайда;
- инфляциялық күтулердің өсуі;
- жұмыссыздық деңгейінің артуы және халық табысының төмендеуі;
- активтердің нарықтық құнының төмендеуі.

Сценарийлік талдау үшін негізгі оқиғалардың / сценарийлердің әсер ету әрекеті болжанатын уақыт горизонтын анықтау қажет. Сценарийлік талдау әдісін қолданған кезде стресс-тестілеудің уақыт горизонты кемінде бір жылды құрайды.

Стресс-тестілеудің жалпы экономикалық сценарийі (сценарийі) және стресс-тестілеудің параметрлері, оның ішінде стресс-фактор мен қаржылық көрсеткіш арасындағы байланыс (тәуелділікті) белгілейтін (кірістілік пен өтімділік көрсеткіштерін стресс-тестілеу шеңберінде) банктің мүдделі алқалы органдарына ұсынылады: мақұлдау үшін — Басқармаға, келісу үшін — Тәуекелдер комитетіне, бекіту үшін — Банктің Директорлар кеңесіне. Стресс-тестілеудің жалпы экономикалық сценарийлерін бекіту Банктің Директорлар кеңесінің ерекше құзыретіне жатады.

Бекітілген жалпы экономикалық сценарийлер мен параметрлердің әрекет ету мерзімі тек стресс-тестілеу жүргізілген кезеңге ғана әрекет етеді. Банктің Директорлар кеңесі стресс-тестілеу сценарийлерін айтарлықтай өзгерістер тұрғысынан жүйелі түрде қайта қарайды. Стресс-тестілеу сценарийлерін өзгерту қажет болған жағдайда аралық бағалау жүргізіледі. Жалпы экономикалық сценарий (сценарий) бойынша әрбір келесі стресс-тестілеуді жүргізу үшін оларды әзірлеу және бекіту Қағидалардың 21-25-тармақтарының ережелерін ескере отырып, қайта жүзеге асырылады.

Стресс-тестілеудің нәтижелерін Банктің Тәуекел менеджмент қызметі Банктің уәкілетті органдарына (мақұлдау үшін – Басқармаға, келісу үшін – Тәуекелдер жөніндегі комитетке, бекіту үшін – Банктің Директорлар кеңесіне) қарауға ұсынады. Қажет болған жағдайда, Банктің Директорлар кеңесі стресс-тестілеу нәтижелері бойынша теріс әсерді азайту бойынша келесі шараларды қабылдай алады.

5.4. Кредиттік тәуекелдің стресс-тестілеуі

Стресс-тестілеуді өткізу барысында кредиттік портфель бойынша мүмкін болатын ысыраптардың максималды көлемін анықтау мақсатында стресс-сценарийлердің Банктің кредиттік қызметінің барлық бағыттарына әсерін бағалау қамтамасыз етіледі.

Сценарийлік талдау шегінде стресстік сценарийді іске асыру салдарынан Банктің кредиттік тәуекелге ұшырау дәрежесін көлем-сандық бағалау көрсеткіштері ретінде келесілер қолданылуы мүмкін:

- Күтілетін (болжалды) шығындар (Expected losses, EL);
- NPL 90+ мүмкін болатын өсімі.

Сценарийлік талдау шегінде Банктің кредиттік портфельін стресс-тестілеу келесі бөлімдер бойынша жүзеге асырылады:

Корпоративтік бизнес және Орта бизнестің жеке заемдары.

Мерзімі өткен берешектің туындау ықтималдығын бағалау, стресс-тестілеу жүргізілген күнге 2 және (немесе) 3 құнсыздану кезеңдеріндегі немесе стресс-сценарийлер кезінде аталған кезеңдерге өтетін заемшылардың жеке заемдарын қамтитын әр бизнес түрінің портфельдері бойынша анықталады.

2 және (немесе) 3 Құнсыздану кезеңіне өтіп жатқан заемдарды анықтау келесі тәсілмен жүзеге асырылады:

Банктің тәуекел-менеджмент қызметі бизнес-бөлімшелермен бірлесіп, сараптамалық деңгейде әрбір бизнес портфельдің заемшылар/компаниялар топтары қызметінің салаларын кредиттік тәуекел аймақтарына операцияның негізгі саласының: «төмен», «орташа» және «жоғары» кредиттік тәуекелге ұшырау дәрежесіне қарай саралауды жүзеге асырады.

Келесі кезеңде заемшының/компаниялар тобының заемдары құнсыздануының ағымдағы сатысының нашарлау немесе сақтау жағына қарай өзгеруі болжанады. Бұл ретте, қаржылық көрсеткіштер/рейтинг шекті мәндерге жетпеген және (немесе) шекті деңгейлерден/мәндерден асқан заемшыларда/компаниялар топтарында құнсызданудың ағымдағы кезеңін сақтауға жол беріледі, алайда заемшы/компаниялар тобы бойынша қосымша митиганттар болады.

Бұдан әрі, 2-кезеңге немесе 3-кезеңге өтетін не тиісті сатыда тұрған әрбір заемшы/компаниялар тобы бойынша заемшының негізгі қызметінен ақша ағындары және кепілді сатудан түскен ақша ағындары есептеледі

Заемшының негізгі қызметінен түсетін ақша ағындарын есептеу стресстік сценарийді іске асыру салдарынан заемшылардың қаржылық жағдайының нашарлауына, дәлірек айтқанда төмендетілген дисконттарға түзетіледі. Төмендету дисконттары әрбір тәуекел аймағында әртүрлі салаларда жұмыс істейтін кемінде бес заемшының/компаниялар тобының іріктемесі негізінде есептеледі және кредиттеу мерзімінің соңына дейін әрбір стресстік сценарийді іске асыру нәтижесінде олардың операциялық ақша ағындарының әсері/төмендеуі анықталады.

Төмендетілген дисконттардың мысалы келесідей:

Тәуекел аймағы	Төмендетуші дисконттар		Тәуекел аймағы	Төмендетуші дисконттар	
	1-сценарий	2-сценарий		1-сценарий	2-сценарий
Жоғары	-30%	-40%	Орташа	-15%	-25%

Жекелеген жағдайларда заемшылардың/компаниялар топтарының ақша ағымдарының ықтимал өзгеруіне сараптамалық бағалау қолданылуы мүмкін. Осы сараптамалық бағалау шеңберінде осы заемдардың ерекшеліктерін (кейін өткізу үшін активтерді сатып алу) ескере отырып, Банктің стресстік активтерді басқару жөніндегі еншілес ұйымдары (САБҰ) бойынша есептеулер жүргізу мүмкін.

Егер кепілге өзге мүлік ресімделген жағдайда, оған тұрғын үй жылжымайтын мүлік үшін қолданылатын коэффициент қолданылады. Кепілмен қамтамасыз етуді іске асыру мерзімдері өзгермейді. Егер кепілге басқа мүлік ресімделген болса, онда оған тұрғын үй жылжымайтын мүлік үшін қолданылатын коэффициент қолданылады. Кепілмен қамтамасыз етуді іске асыру мерзімдері өзгермейді.

Күтілген ақша ағымдарының алынған нәтижелерінің негізінде провизиялардың болжалды деңгейіне есеп жүргізіледі.

Провизияның болжалды көлемі (EL) келесілерді ескере отырып, халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына сәйкес провизияларды есептеу үшін Банк бекіткен тәсілдердің негізінде анықталады:

2-кезеңге немесе 3-кезеңге өтетін не тиісті сатыдағы жеке заемдар бойынша болжамды провизияларды есептеу операциялық қызметтен және кепілмен қамтамасыз етуді іске асырудан түсетін ақшалай қаражаттың болжамды ағындары арқылы жүзеге асырылады;

1-кезеңдегі заемдар портфелі бойынша дефолт ықтималдығын (Probability of default, PD) және LGD қайта есептеу жүзеге асырылады. PD қайта есептеу стресс-сценарийде заемдардың 3-кезеңге күтілетін ауысуына негізделген – roll-rates-ке қосымша ағын енгізу жүзеге асырылады, ол болжамды кезеңде заемдардың 3-кезеңге күтілетін ауысу мөлшерінде болады;

1) *Шағын Бизнес.*

Мерзімі өткен берешектің пайда болу ықтималдығын бағалау келесі тәсілмен анықталады:

бизнес-бөлімшелермен бірлесіп, сараптамалық деңгейде, заемшылардың қызмет салаларын тәуекел аймақтары бойынша «төмен», «орта» және «жоғары» деп ранжирлеу жүзеге асырылады;

тиісті қызмет саласы бар заемшылар көрсетілген тәуекел аймақтары бойынша, компаниялар топтарына жататындығы негізінде және операцияның негізгі саласын ескере отырып бөлінеді;

бір факторлы талдау әдісімен бекітілген стресс-сценарийлерді (әртүрлі макроэкономикалық факторлардың өзгеруі) ескере отырып, әрбір тәуекел аймағында NPL90+ өсу деңгейін есептеу жүргізіледі. Есептеулер есептен шығарылған міндеттемелерді ескере отырып, өткен кезең бойынша — кемінде 5 жылдық ай сайынғы деректер бойынша сызықтық регрессияға негізделеді;

консервативті мақсаттарда әрбір тәуекел аймағында сараптамалық деңгейде айқындалатын NPL90+ қосымша өсу коэффициентін қолдануға жол беріледі. Сондай-ақ, орынды болған жағдайда және тәуекел-менеджмент қызметінің ШБ сегменті бойынша сараптамалық пікірі негізінде қадағалау стресс-тестілеуі үшін әзірленген модельдер қолданылуы мүмкін.

2) *Бөлшек Бизнес.*

Бөлшек бизнесті стресс-тестілеу әртүрлі құралдардың көмегімен жүзеге асырылады. Тәуелділікті талдау және регрессия моделін құру нәтижесінде NPL 90 + деңгейіне ең көп әсер ететін айнымалылар таңдалады. Кредиттеу бағыты мен валютасына байланысты статистикалық модельдерде айырмашылық болуы мүмкін. Осы көрсеткішке жасанды әсерлерді болдырмау және күрт секірістерден аулақ болу мақсатында талдауда қолданылатын NPL 90+ көрсеткіші проблемалы заемдарды есептен шығаруды және қайта құрылымдалатын заемдарды қамтиды. Алынған нәтижелерді өмірлік цикл кезеңдері бойынша кредиттік портфельдердің бағыт-барысын талдау негізінде есептелген деректермен салыстыра отырып (сапаны винтаждық талдау) банктің тәуекел-менеджмент қызметі сараптамалық пікір негізінде түзету енгізу туралы шешім қабылдай алады.

Сондай-ақ, Бөлшек бизнес портфелін стресс-тестілеу үшін макроиндикаторлардың өзгеруінің әртүрлі сценарийлері үшін PD, LGD және EL көрсеткіштерін болжауға негізделген өзге әдістер қолданылуы мүмкін.

Стресс-тестілеу рәсімі келесі кезеңдерді қамтиды, бірақ олармен шектелмейді:

- портфель сегментациясын таңдау;
- дефолттың ықтималдық қисықтарын анықтау (PD);
- стресс сценарийлері үшін дефолт ықтималдығын болжау (PD);
- стресс сценарийлерді жүзеге асырған жағдайда NPL өсуін есептеу;
- стресс сценарийлерді жүзеге асыру жағдайында LGD өзгерісін бағалау;
- әр түрлі стресс сценарийлер үшін EL есептеу;
- стресс сценарийлердің пайда болу ықтималдығын бағалау;
- әр сценарийдің нәтижелерін олардың пайда болу ықтималдығына қатысты өлшеу арқылы стресс-тестілеудің жалпы нәтижесін анықтау.

Провизияның болжалды көлемі (EL) Банктің тәуекел-менеджмент қызметімен халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына сәйкес провизияларды есептеу үшін Банк бекіткен тәсілдердің негізінде келесілерді ескере отырып анықталады:

ұжымдық заемдар бойынша заемшының дефолт ықтималдығы (PD) және LGD қайта есептеледі. PD қайта есептеу NPL 90 + көлемінің күтілетін өзгеруіне негізделеді - нақты миграция матрицасына/roll-rates-ке болжамды кезеңде күтілетін NPL 90+өсімі мөлшерінде заемдардың қосымша ағыны енгізіледі;

ұжымдық заемдар үшін LGD қайта есептеу бекітілген жылжымайтын мүлік құнының өзгеру болжамының негізінде жүзеге асырылады (кепіл құны өзгеруінің болжамды динамикасы бекітілген тұрғын үй жылжымайтын мүлкі құнының өзгеру болжамына ұқсас болады деп есептеледі). Кепіл мүлкін іске асыру мерзімдері өзгермейді;

3) *қазынашылық операциялар бойынша күтілетін кредиттік шығындарды бағалау.*

Банк қаржы активі бойынша күтілетін кредиттік шығындарды бағалауды есептік күндегі контрагенттің/эмитенттің кредиттік сапасының ағымдағы бағалауларына ғана сүйенбей, сонымен қатар болашақта контрагенттің (эмитенттің) жұмыс істеу ортасының қолайсыз макроэкономикалық факторларының әсерінен қаржылық жағдайының мүмкін болатын нашарлауын ескере отырып жүзеге асырады.

Банк үшін қаржы активі бойынша күтілетін кредиттік залалдар мөлшеріне теріс әсер етудің түпкілікті параметрі контрагенттің (эмитенттің) Банкте қабылданған тәсілге сәйкес берілген ішкі рейтинг пен қаржы активінің қолданылу мерзіміне сүйене отырып айқындалатын дефолт ықтималдығы болып табылатынын ескере отырып, стресс сценарийдің болжамы ретінде Банк рейтингтік агенттіктердің болжамды бағасына байланысты, сондай-ақ стресс-тест сценарийінің параметрлерін ескере отырып, контрагенттің (эмитенттің) ағымдағы рейтингінің төмендеуін пайдаланады.

5.5. Нарықтық тәуекелді стресс-тестілеу

Нарықтық тәуекелдің стресс-тестілеуі нарықтық тәуекелмен байланысты шығындарды өтеуге капиталдың жеткіліктілігін бағалау, сондай-ақ Банктің нарықтық тәуекелге подверженділік дәрежесін сипаттайтын сыртқы және ішкі сан-мөлшерлік және сапалық көрсеткіштер өзгерген кезде Банктің нарықтық тәуекелге сезімталдығын бағалау мақсатында жүргізіледі.

Нарықтық тәуекелдің стресс-тестілеуі валюталық, бағалық және пайыздық тәуекелдердің деңгейіне тигізетін әсерді бағалауды қамтитын сценарийлер бойынша жүргізіледі.

Нарықтық тәуекелінің стресс-сценарийі ретінде келесілер қолданылуы мүмкін:

1) *ұлттық валютаның құнсыздануы.*

Ұлттық валютаның құнсыздану сценарийі Банктің депозиттік базасын теңгеден АҚШ долларына конвертациялауды қамтиды, бұл Банктің ашық валюталық позициясының көлеміне және, соның салдарынан, Банктің валюталық тәуекелге ұшырауына әсер етеді.

Құнсыздану факторлық мәмілелер бойынша шетел валютасын сату кезіндегі қайта бағалауға жағымсыз ықпал етеді, сондай-ақ меншікті капитал өзгеріссіз қалған жағдайда валюталық активтердің теңгелік эквивалентінің бір сәтте өсуіне байланысты капиталдың жеткіліктілік көрсеткіштеріне белгілі бір қысым жасайды;

2) *нарықтық пайыздық мөлшерлеменің өзгеруі.*

Осы сценарийде нарықтық пайыздық мөлшерлеменің төмендеуінің/өсуінің Банктің меншікті капиталына және Банктің пайыздық тәуекел деңгейіне, соның ішінде Банктің таза пайыздық табысының деңгейіне әсері бағаланады. FVOCI портфелінде есепке алынатын борыштық бағалы қағаздардың құны пайыздық мөлшерлемелердің болжамды өзгеруі бойынша қабылданған халықаралық практиканы ескере отырып, дюрацияны ескере отырып бағаланады;

3) *қаржы құралдары және жылжымайтын мүлік бағасының өзгеруі.*

Осы сценарийде қаржы құралдары мен жылжымайтын мүліктің нарықтық бағасының төмендеуінің Банктің баға тәуекелі деңгейіне әсері бағаланады. FVTPL портфелінде есепке алынатын үлестік бағалы қағаздардың, тауарлық активтердің, туынды қаржы құралдарының құны және Банктің балансындағы жылжымайтын мүлік құны тарихи немесе гипотетикалық мәліметтер негізінде төмендейді.

Нарықтық тәуекелді стресс-тестілеу келесі рәсімдерге сәйкес іске асырылады:

1) *Банк қызметіне ықпал ете алатын макроэкономикалық көрсеткіштердің/факторлардың өзгеру динамикасының стресс-сценарийлерін жинау және талдау.*

Макроэкономикалық көрсеткіштерді/факторларды болжау «Halyk Finance» АҚ сарапшыларының және/немесе Банк/Топ ішіндегі басқа бөлімшелердің сарапшылық пікірлерін ескере отырып жүзеге асырылады;

2) *Банктің нарықтық тәуекелінің деңгейіне ықпалын ететін нарықтық көрсеткіштердің динамикасы туралы болжамдарды анықтау.*

Макроэкономикалық көрсеткіштердің/факторлардың теріс динамикасының болжамын талдау негізінде, сондай-ақ нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің тарихи динамикасы мен құбылмалылығын және қаржы құралдарының баға динамикасын ескере отырып, нарықтық тәуекелдің іргелі индикаторларының (пайыздық мөлшерлемелер, ұлттық валютаның құнсыздану мөлшері, биржалық индекстер) құбылмалылығы туралы болжамдар құрылады;

3) *Банктің нарықтық тәуекелінің стресс-тестілеуін жүзеге асыру үшін қажетті қосымша ақпарат (бюджеттік көрсеткіштер, бағалы қағаздарды орналастыру/қайтып сатып алу жоспарлары және т.б.) алу.*

4) *стресс-тестілеу сценарийлерінің болжамдарын іске асыруды ескере отырып, Банктің қаржылық көрсеткіштерінің (пайда, пруденциалдық нормативтер және т.б.) болжамдарын құру.*

Нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруінің Банктің пайдасы мен капиталына әсері нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің, пайыздық активтер мен міндеттемелердің құрылымының өзгеруіне байланысты пайыздық кірістерді/шығыстарды өзгерту және FVOCI бағалы қағаздар портфелін қайта бағалауды есептеу арқылы жүзеге асырылады.

Қаржы құралдары мен жылжымайтын мүлік бағалары динамикасының Банктің пайдасы мен капиталына әсері FVTPL бағалы қағаздар портфелін қайта бағалауды есептеу және Банктің балансындағы жылжымайтын мүлік құнын қайта бағалау арқылы жүзеге асырылады.

Банктің валюталық тәуекел деңгейіне әсері ұлттық валютаның девальвация сценарийін ескере отырып бағаланады, оның іске асырылуы нәтижесінде Банктің бағалауы бойынша валюталық қайта бағалау және Банктің ашық валюталық позициясы өзгереді, сондай-ақ FVOCI валюталық бағалы қағаздар портфелін қайта бағалау ескеріледі.

5.6. Капитал тәуекелін стресс-тестілеу

Жалпы экономикалық сценарий бойынша тәуекелдерге (кредиттік тәуекел, өтімділік тәуекелі, нарықтық тәуекел) жүргізілген стресс-тестілеудің нәтижесі олардың Банк капиталының жеткіліктілік деңгейіне және капиталдың жеткіліктілігін бағалаудың ішкі процесіне жиынтық әсерін бағалау болып табылады.

Банктің меншікті капиталының мөлшерін және стресс жағдайларда Банк капиталының жеткіліктілік коэффициенттерін болжау құнсызданған заемдар бойынша жаңа/қосымша провизиялар жасаудан, клиенттердің өз салымдарын айырбастауынан, пайыздық активтер/міндеттемелер бойынша кірістерді/шығыстарды ұлғайтудан, бағалы қағаздар (Fvoci және fvtpl), жылжымайтын мүлік және т. б. портфелін теріс қайта бағалаудан кейін Банк балансының, меншікті капиталының және пайдасы құрылымының өзгеруіне сан-мөлшерлік және сапалық бағалау жүргізу арқылы жүзеге асырылады.

Сондай-ақ, стресс сценарийдің капиталға әсері макроэкономикалық жағдайлардың әсерін есепке ала отырып, комиссиялық кірістерді стресс-тестілеуді ескереді. Осы тәсіл шеңберінде комиссиялық кірістерді (нақты және/немесе бюджетке салынған) түзету үшін, оның ішінде комиссиялық кірістер мен стресс-тестілеу параметрлері, комиссиялық кірістер/шығыстар динамикасы бойынша тарихи деректер арасындағы корреляцияны есептеуді ескере отырып қолданылатын дисконт мөлшерін (пайызбен) айқындау жүргізіледі. Комиссиялық кірістерді түзету үшін қолданылатын дисконт мөлшері стресс-тестілеу сценарийлері шеңберінде бекітіледі.

5.7. Ерекше сценарий бойынша стресс-тестілеу (сезімталдық талдауы әдісімен)

Нақты сценарий бойынша стресс-тестілеу (сезімталдықты талдау әдісімен) жергілікті стресс факторларының, оның ішінде банктің кредиттік қызметінің ерекшеліктерімен және оның кредиттік портфелінің құрылымымен байланысты әсерлерін бағалауға негізделеді және бір фактор өзгерістерінің Банктің позициясына әсерін анықтаудан тұрады.

Сезімталдықты талдау Банктің негізгі қаржылық көрсеткіштеріне (кредиттік портфель мөлшері мен сапасы, пайда, капиталдың мөлшері мен жеткіліктілігі) берілген тәуекел факторының өзгеруіне тікелей әсерін бағалайды.

Банктің қаржылық көрсеткіштерінің өзгеруінің стресстік фактордың (факторлардың) өзгеруіне тәуелділігін анықтауды қамтитын нақты сценарийді (немесе сценарийлерді) Банктің тәуекел-менеджмент қызметі тарихи оқиғалар, жалпы экономикалық және нарықтық конъюнктура бойынша болжамдар (оның ішінде Банктің еншілес ұйымының "Halyk Finance" АҚ сарапшылары, Банктің тәуекел-бейіні дайындаған) Банк басшылығының ұсынымдары (бар болса) негізінде әзірлейді.

Банк үшін айырықша стресс-сценарийлер Банкте шынайы және әлеуетті мәселелердің, соның ішінде мыналармен байланысты мәселелердің пайда болуы нәтижесінде туындауы мүмкін жағдайларды қамтиды:

- 1) Банк активтерінің сапасы;
- 2) Банк клиенттерінің (контрагенттерінің) төлемге қабілеттіліктері;
- 3) Банктің кредиттік рейтингінің елеулі төмендеуімен;

4) Банктің сенім деңгейіне ықпалын тигізетін Банк туралы жағымсыз ақпараттың пайда болуы.

Банк үшін айырықша стресс-сценарийлер ауыр стресстік жағдайларда қаржы ағымдарының қылығын бағалауға мүмкіндік береді, соның ішінде:

- 1) жедел депозиттерді мерзімінен бұрын алу бойынша клиенттер талаптарының артуы;
- 2) банкаралық салымдардың жаңартылмауы;
- 3) жаңа қамтамасыз етілген қаржыландыруға немесе қамтамасыз етілмеген қаржыландыруға қол жетімділіктің болмауы;
- 4) өтімді бағалы қағаздарды дисконтпен сату қажеттілігінің ықтималды туындауы.

Сезімталдықты талдау әдісін қолданған кезде стресс-тестілеудің уақыт горизонты бір жылға дейінгі кезеңді құрайды.

Стресс-тестілеудің айрықша сценарийі (сценарийлері) және стресс-тестілеудің параметрлері, оның ішінде стресс факторы мен қаржылық көрсеткіш арасындағы байланысты (тәуелділік) Банктің мүдделі алқалы органдарына: басқармаға – мақұлдау үшін, тәуекелдер жөніндегі комитетке – келісу үшін, Банктің Директорлар кеңесіне – бекіту үшін белгілейді. Стресс-тестілеудің нақты сценарийлерін бекіту Банктің Директорлар Кеңесінің ерекше құзыреті болып табылады, ол тікелей стресс факторларын да, олардың пайыздық немесе абсолютті мәндегі сандық өзгерістерін де бекітеді.

Мерзімді, бірақ жылына кемінде бір рет Банк стресс-тестілеудің сценарийлері мен параметрлерін қайта қарау қажеттілігін бағалау және Банк жүзеге асыратын қызметтің тестіленетін сценарийлерінің сипаты мен ауырлығының сәйкестігін қамтамасыз ету мақсатында Банктің жалпы экономикалық және нарықтық конъюктурасының, тәуекел-бейінінің өзгерістерін бағалайды.

Тәуекелдердің негізгі түрлері (кредиттік, нарықтық тәуекелдер, өтімділік тәуекелі) бойынша стресс-тестілеу шеңберіндегі есептеулерді Банктің Тәуекел-менеджменті қызметі стресс факторының өзгеру динамикасы мен Банктің қаржылық көрсеткішінің динамикасы арасындағы нақты сценарий шеңберінде берілген, әсері бағаланатын тәуелділікті ескере отырып жүзеге асырады.

Стресс-тестілеу шеңберінде провизиялардың болжамды мөлшерін есептеуді Банктің тәуекел-менеджмент қызметі валюталық және теңгелік заемдар бойынша бөлінген портфельдің болжамды мөлшеріне, сондай-ақ NPL 90+ портфеліне және кешіктірілген портфельге, NPL 0-90 тиісті ағымдағы резервтеу мөлшерлемелеріне қолдану жолымен жүзеге асырады.

Айрықша сценарий бойынша стресс-тестілеудің нәтижелері сценарийде берілген өзара байланыстарды негізге ала отырып, есепті күнге есептелген қаржылық көрсеткіштердің мәндері, олардың өзгеруінің Банк капиталының жеткіліктілігі мен өтімділігіне әсерін бағалау, сондай-ақ алынған нәтижелердің уәкілетті органның және Банк стратегиясының талаптарына сәйкестігін тексеру болып табылады.

Стресс-тестілеу шеңберінде есептелген нәтижелер жиынтықты болып табылмайды (әрбір нақты фактордың әсерін жеке көрсетеді, бір факторлы сезімталдықты талдау) және белгілі бір ықтималдықпен есепті күннен бастап 12 ай ішінде жүзеге асырылуы мүмкін. Стресс факторларының жиынтық әсері сценарийлік (көп факторлы) талдау арқылы жалпы экономикалық

5.8. Өтімділік тәуекелін стресс-тестілеу

Сценарийдің әрбір түрі бойынша стресстік кезең ішінде өтімділіктің қажетті деңгейін айқындау мақсатындағы стресс-тестілеу өтімділік тәуекелінің ықтимал қатерін сәйкестендіруді, өтімділік тәуекелінің ағымдағы әсерінің барабарлығын, өтімділік бойынша банктің тәуекел-тәбетінің белгіленген деңгейін қамтамасыз етуді бағалауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Стресс-тестілеу жүйесі стресс-тестілеудің пайдаланылатын түрлерін, стресс-тестілеу сценарийлерін, қолданылатын болжамдарды, нарықтық жағдайлар өзгерген жағдайда өтімділік жеткіліктілігі көрсеткішінің тұрақтылығын тексеруге арналған әдістемелік базаны және басқару шараларын талдауды қамтиды.

Банк өтімділік деңгейіне, Банктің ақша ағындарына, табыстылық пен төлем қабілеттігіне әсерін талдау және сандық бағалау мақсатында, Банктің ерекшеліктеріне, сондай-ақ ауқымды нарықтық стресстерге және екі сценарийдің үйлесіміне бағытталған қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді сценарийлердің әртүрлі факторлары бойынша мерзімді түрде стресс-тестілеу жүргізеді.

Сценарийлер мен болжамдар Банктің нақты және ықтимал проблемаларының болуы нәтижесінде туындауы мүмкін жағдайларды қамтиды. Стресс-тестілеудің сценарийлері мен

болжамдарын әзірлеу кезінде Банк сценарийге қорландыру мен өтімділіктің нарықта ұшырасуы ықтимал барлық негізгі тәуекелдерін кіргізеді.

Банк қазіргі уақытта өтімділік деңгейі қаншалықты жоғары болғанына қарамастан, қысқа мерзімді және созылыңқы, сондай-ақ идиосинкратикалық және нарықтық сценарийлерді қарастырады.

Банк стресс-тестілеу болжамдарын анықтауда консервативті тәсілді ұстанады. Сценарийдің түрі мен ауырлығына сүйене отырып, Банк оның қызметіне қатысты бірқатар болжамдардың орындылығын ескереді, олар мыналарды қамтиды, бірақ олармен шектелмейді:

- 1) бүкіл нарық ауқымында өтімділіктің азаюы;
- 2) бөлшек және корпоративтік қорландырудың жылыстауы;
- 3) жаңа қамтамасыз етілетін және қамтамасыз етілмейтін қорландыру көздеріне қол жетімділіктің болмауы;
- 4) активтерді сату және (немесе) РЕПО жүзеге асыру үшін елеулі дисконттарға қажеттіліктің туындауы;
- 5) контрагенттердің дефолты, оның ішінде банкаралық нарықтағы дефолт;
- 6) валютаның айырбасталу шектеулері;
- 7) қосымша маржа мен кепіл белгілеудің ықтималдығы;
- 8) қаржыландыру мерзімдерінің өзгеру ықтималдығы;
- 9) кредит желістерін қоса алғанда, баланстан тыс құралдар мен операциялар бойынша шарттық міндеттемелерді орындауға бағытталған өтімділік;
- 10) активтер көлеміндегі жоспарлы өзгеріс;
- 11) банкаралық салымдардың жаңартылмауы;
- 12) Банкке берілген кредит желістерін пайдалану мүмкіндігінің болмауы;
- 13) Банк клиенттерінің қаражатын айырбастау;
- 14) құқықтық, нормативтік, операциялық және уақытша шектеулерді ескере отырып, өтімді активтерді сату қабілетінің төмендеуі;
- 15) уәкілетті органның, квазимемлекеттік сектор компанияларының қаражатына шектеулі қолжетімділік;
- 16) Банктің кредиттік рейтингінің елеулі төмендеуі және олардың триггерлер мен ковенанттарға әсері;
- 17) бір немесе бірнеше негізгі төлем, не есеп айырысу жүйелеріне әсер ететін елеулі операциялық немесе есептік іркілістер;
- 18) Банкке деген сенім деңгейіне әсер ететін Банк туралы теріс ақпараттың пайда болуы.

Банк нарықтағы өтімділіктің қысқаруы мен қорландыруды шектеу арасындағы өзара байланысты ескереді, сондай-ақ тәуекелдердің әртүрлі түрлері арасындағы өзара байланысты қарастырады.

Банк стресс-тестілеуді жеке валютада, сондай-ақ Банктің елеулі позициялары бар барлық валюта түрлері бойынша жиынтықта жүргізеді және өтімділік тәуекелінің Банк қызметіне тән тәуекелдердің басқа түрлерімен өзара әрекеттесуін ескереді.

Стресс-сценарийлердің өтімділік тәуекелі деңгейіне әсерін бағалау ретінде Қазақстан Республикасындағы қолайсыз экономикалық конъюнктура және банктік жүйеге деген сенімнің төмендеуі салдарынан клиенттердің қаражатының жылыстауы туралы болжамдар қолданылуы мүмкін.

Бұл болжамды іске асыру келесі негативті салдарларды қамтиды:

1) заңды тұлғалар депозиттерінің көлемін азайту, оның ішінде ең көп шоғырланған клиенттер бойынша азайту;

2) жеке тұлғалар депозиттері көлемінің азаюы (бөлшек қаржыландырудың жылыстауы).

Өтімділік тәуекелін стресс-тестілеу келесі рәсімдерге сәйкес жүргізіледі:

1) *Банк қызметіне ықпал ете алатын макроэкономикалық көрсеткіштердің/факторлардың өзгерістері динамикасының стресс-сценарийлерін жинау және талдау.*

Макроэкономикалық көрсеткіштерді/факторларды болжау «Halyk Finance» АҚ сарапшыларының және/немесе Банк/Топ ішіндегі басқа бөлімшелердің сарапшылық пікірлерін ескере отырып жүзеге асырылады;

2) *клиенттер қаражатының жылыстауы туралы болжамдарды анықтау.*

Макроэкономикалық көрсеткіштердің/факторлардың теріс динамикасының болжамын талдау негізінде, сондай-ақ Банктің өтімділігі көрсеткіштерінің тарихи динамикасын және клиенттер алдындағы міндеттемелердің құбылмалылығын ескере отырып, валюталар, клиенттердің операция

секторлары және олардың заңды мәртебесін (үй шаруашылығы (жеке тұлға) немесе заңды тұлға) қамтитын бөліміндегі клиенттер қаражатының кету мөлшері туралы болжамдар қалыптасады;

3) *Банктің өтімділік тәуекелінің стресс-тестілеуін жүзеге асыру үшін қажетті қосымша ақпаратты алу (бюджеттік көрсеткіштер, бағалы қағаздарды орналастыру/қайтып сатып алу жоспарлары және т.б.).*

Қажет болған жағдайда Банктің Тәуекел менеджмент қызметі стресс-тестілеуді өткізу үшін қажетті мәліметтерді Банктің жауапты құрылымдық бөлімшелерінен, соның ішінде мыналардан сұрата алады:

- қор нарығындағы және капитал нарығындағы өтімділік көлемі (РЕПО операциялары, банкаралық кредиттер/депозиттер);

- қор нарығында және капитал нарығында қаражат тартудың орташа нарықтық мөлшерлемелері;

- борыштық құралдарды орналастыру көлемі (жаңа шығарылым, қосымша орналастыру);

4) *стресс-тестілеу сценарийлерінің болжамдарын іске асыруды ескере отырып, Банктің қаржылық көрсеткіштер болжамдарын (өтімділігі жоғары активтер, пруденциалдық нормативтер және т. б.) құру.*

Клиенттер қаражатының жылыстауының Банк пайдасына тигізетін ықпалы пайыздық активтер/міндеттемелер көлемінің өзгеруі нәтижесінде Банктің кірістері/шығыстарының бюджеттік болжамды көрсеткіштерін түзету жолымен жүзеге асырылады.

Сондай-ақ, Банктің өтімділік деңгейіне ұлттық валютаның құнсыздану сценарийі әсер етеді, нәтижесінде Банктің бағалауы бойынша клиенттердің белгілі бір бөлігі өз салымдарын айырбастауды жүзеге асырады, бұл да Банктің өтімділігіне әсер етеді.

Өтімділік тәуекелін стресс-тестілеу нәтижелері Банк клиенттері қаражаты шығуының мыналарға әсерін бағалауды қамтиды:

1) клиенттердің қаражатын төлеу жөніндегі міндеттемелерді орындау нәтижесінде қысымға ұшыраған өтімді активтердің көлемі;

2) өтімділіктің алшақтық көлемі;

3) пайыздық міндеттерді төмендету нәтижесінде өзгеретін Банктің пайдасы, төлем қабілеттігіне әсер етуді бағалау;

4) өтімділіктің пруденциалдық реттеуші нормативтері;

5) өтімділік бойынша Банктің тәуекел-тәбетінің деңгейі;

6) өтімділіктің жеткіліктілігін бағалаудың ішкі процесі.

Стресс-тест нәтижелері өтімділік тәуекелінің ықтимал қауіптері көздерін анықтауға, Банктің өтімділік бойынша тәуекел-тәбетінің белгіленген деңгейіне қатысты өтімділік тәуекеліне ағымдағы бейімділіктің барабар болып қалуын қамтамасыз етуді бағалауға мүмкіндік береді.

Өткізілген стресс-тестілеу нәтижелерін Банктің Директорлар Кеңесі қарайды. Қарау нәтижелері бойынша, қажет болған жағдайда Банкке әсер етуді шектеу, өтімділіктің қажетті қорын құру және өтімділік деңгейін түзету үшін салдарларды жою немесе жұмсарту жөнінде шаралар қабылданады. Стресс-тестілеу нәтижелері Банкті қаржыландыру жоспарын қалыптастыруда және стратегия мен ƏЖБП-ті анықтауда шешуші рөл атқарады.

Сценарийлік талдау әдісімен стресс-тестілеу нәтижелері туралы мәліметтер

№	Көрсеткіш	Стресс-тестілеу сценарийі	Сценарий параметрлері
1	2	3	4
1.	Өтімділікті жабу коэффициенті	Заңды және жеке тұлғалар депозиттерінің жылыстауы - Жылыстау 15 %; Заңды тұлғалардың теңгеде номиналданған қаражатын айырбастау – 25% ; Жеке тұлғалардың теңгеде номиналданған қаражатын айырбастау – 10% ;	
2.	Тұрақты қорландырудың нетто коэффициенті		
3.	Жоғары өтімді активтер		

Стресс-тестілеу және өтімділікті қаржыландыру жоспарының нәтижелері стратегиялық жоспарлау және бюджетті жоспарлау кезінде ескеріледі.

2026 жылғы 01 қаңтардағы жағдай бойынша
Тәуекелдерді және «Қазақстан Халық Банкі» АҚ капиталды басқарудағы қабылданатын
тәуекелдер мен рәсімдер туралы мәліметтерге
1-қосымша

Консервациялық буферді және жүйелік буферді ескере отырып, капиталдың жеткіліктілік коэффициенттерінің мәндері

№	Атауы	Консервациялық буферді және жүйелік буферді ескере отырып, капиталдың жеткіліктілік коэффициенттерінің минималды рұқсат етілген деңгейі (%)	Консервациялық буферді және жүйелік буферді ескере отырып, капиталдың жеткіліктілік коэффициенттерінің нақты деңгейі (%)
1	2	3	4
1.	Негізгі капиталдың (k1) жеткіліктілігі	9,5%	18,9%
2.	Бірінші деңгейлі капиталдың (k1-2) жеткіліктілігі	10,5%	18,9%
3.	Меншікті капиталдың (k2) жеткіліктілігі	12,0%	18,9%

2026 жылғы 01 қаңтардағы жағдай бойынша
Тәуекелдерді және «Қазақстан Халық Банкі» АҚ капиталды басқарудағы қабылданатын
тәуекелдер мен рәсімдер туралы мәліметтерге
2-қосымша

Банктің кредиттік тәуекелге ұшыраған активтері туралы ақпарат

(мың теңгемен)

№	Атауы	Дефолт күйіндегі талаптар [2]	Негізгі борыш бойынша және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 (тоқсан) күнтізбелік күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар талаптар [3]	Дефолт күйінде емес талаптар [4]	Негізгі борыш бойынша және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 (тоқсан) күнтізбелік күннен аспайтын мерзімі өткен берешегі бар талаптар [5]	Провизиялар (резервтер)	Активтердің таза баланстық құны [6]
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Заемдер [1]	1 152 678 978	714 679 996	12 440 060 866	315 173 669	679 639 612	12 913 100 232
2	Борыштық бағалы қағаздар	0	0	3 354 040 050	0	2 370 179	3 351 669 871
3	Баланстан тыс міндеттемелер [7]	113 865 901	396 004	4 003 590 887	11 646 017	13 104 786	0
4	Жиынтығы:	1 266 544 879	715 076 000	19 797 691 803	326 819 685	695 114 577	16 264 770 103

Ескертпелер:

1. Заемдар мен баланстан тыс міндеттемелер НБ, сыйақы және дисконттар/түзетулер сомасы ретінде көрсетілген
 2. Дефолт күйіндегі талаптар 3-сатыдағы заемдар мен баланстан тыс міндеттемелерден тұрады..
 3. Негізгі борыш және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 (тоқсан) күнтізбелік күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар талаптар - заемдар/баланстан тыс 90 күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар міндеттемелер (DPD 90+)
 4. Дефолт күйінде емес талаптар заемдар мен баланстан тыс міндеттемелерден, 1 және 2-кезеңдердегі тұрады.
 5. Негізгі борыш бойынша және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 (тоқсан) күнтізбелік күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар талаптар - 90 күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар заемдар/баланстан тыс міндеттемелер (DPD 90+)
- Активтердің таза баланстық құны НБ, сыйақы және жеңілдіктер/провизияларды шегергендегі түзетулер сомасынан тұрады
7. Баланстан тыс міндеттемелер кепілдіктерден, аккредитивтерден және кредит желілері бойынша игерілмеген қалдықтардан тұрады.

2026 жылғы 01 қаңтардағы жағдай бойынша
Тәуекелдерді және «Қазақстан Халық Банкі» АҚ капиталды басқарудағы қабылданатын
тәуекелдер мен рәсімдер туралы мәліметтерге
3-қосымша

Кредиттік тәуекел туралы ақпарат

№	Атауы	Барлығы [1]	Қамтамасыз етілмеген талаптар [2]	Кепілмен қамтамасыз етілген талаптар [3]	Кепілдіктермен қамтамасыз етілген талаптар[4]	Туынды қаржы құралдарымен қамтамасыз етілген талаптар[5]
1	2	3	4	5	6	7
1	Кредиттер	12 913 100 232	4 562 452 740	7 239 884 243	1 110 763 249	-
2	Борыштық бағалы қағаздар	3 351 669 871	3 131 993 867	10 011 298	209 664 706	-
3	Барлығы, оның ішінде:	16 264 770 103	7 694 446 607	7 249 895 541	1 320 427 956	-
4	Дефолт күйіндегі талаптар[6]	583 630 497	240 042 541	337 940 011	5 647 946	-

Ескертпелер:

1. Заемдар НБ, сыйақы және жеңілдіктер/провизияларды шегергендегі түзетулер сомасы ретінде берілген
2. Қамтамасыз етілмеген талаптар кепілсіз кредиттер портфелінің заемдарынан ("Халықтық" бағдарлама), кредиттік карталардан және кепілмен қамтамасыз етілмеген КБ-ШОБ заемдарынан тұрады
3. Кепілмен қамтамасыз етілген талаптар ипотекалық кредиттеу портфелінің заемдарынан, тұтыну мақсаттарындағы кредиттеуден және берілген кепілі бар КБ-ШОБ заемдарынан тұрады
4. Кепілдіктермен қамтамасыз етілген талаптар тек қана кепілдіктермен қамтамасыз етілген КБ-ШОБ заемдарынан тұрады
5. Туынды қаржы құралдарымен қамтамасыз етілген талаптар жоқ
6. Дефолт күйіндегі талаптар кепілмен қамтамасыз ету бойынша тиісті сыныптамасы бар 3-сатыдағы заемдарды білдіреді.

